

અધ્યાત્મ

- આધ્યાત્મિક વિકાસની નવી જ ક્ષિતિજ ખોલતું ગુજરાતી માસિક છૂટક નકલ ૮-૦૦ વાર્ષિક લવાજમ દેશમાં રૂ. ૨૫/- આજીવન ૨૫૧/- વિદેશમાં વાર્ષિક રૂ. ૫૦૦/ (વિમાનથી) આજીવન ૫૦૦૦/-
- સંસ્થાપક : પ. પૂ. યોગેશ્વરજી સર્વમંગલ ચે. ટ્રસ્ટ સ્વર્ગારોહણ, દાતારોડ, અંબાજી, ૩૮૫૧૧૦).
 - તંત્રી-સંપાદક : શ્રી નારાયણ હ. જાની.
 - પ્રકાશન અને પ્રાપ્તિસ્થાન : ૬ વૃંદાવન ફ્લેટસ, હવેલી પાસે આતાભાઈ ભાવનગર-૧. ફોન : ૨૫૭૨૫૦૨, ૨૫૬૫૮૧૧
 - ADHYATMA email Address: adhyatma_editor@yahoo.co.in
 - You can know about Shree Mahatmajji & Shree Maa from Website "SWARGAROHAN.ORG"
 - અધ્યાત્મના સહાયક સ્વજનો : ૧. શ્રીપિનાકીન ના. જાની ૨. શ્રી આશીષ ગોહિલ ૩. શ્રીગોરધનભાઈ કલોલા (કલ્યાણ) ૪. શ્રી જ્યોત્સ્નાબેન બી.ત્રિવેદી.
 - તંત્રી, મુદ્રક અને પ્રકાશક : નારાયણ હ. જાની.
 - મુદ્રણસ્થાન : રાધેશ્યામ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, LIG167, આનંદનગર, ભાવનગર-૫
- ★ લેખકોને નિમંત્રણ ★
- અધ્યાત્મમાં લેખો, ભજનો કે ગીતો મોકલાવવા લેખકોને નિમંત્રણ છે. અધ્યાત્મની ભાવનાને અનુરૂપ જ લેખો સ્વીકારવામાં આવશે.
 - લખાણ કાગળની એક બાજુને સારા મોટા અક્ષરે લખેલું હોવું જરૂરી છે.
- ★ અધ્યાત્મ અંગે સૂચનો ★
- ગ્રાહકોને ગ્રાહક નંબર સરનામા સાથે લખવામાં આવે છે તે નોંધી લેવો.
 - 'અધ્યાત્મ' જો આપને ગમ્યું હોય તો આપના પરિચિત વર્ગમાં તેના ગ્રાહકો વધે તેવું આપ કરતાં રહેશો.
 - લવાજમ માટે મનીઓર્ડર, ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ 'સર્વમંગલ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ'ના નામનો શ્રીનારાયણ હ. જાની, ૬ વૃંદાવન ફ્લેટ, હવેલી પાસે, આતાભાઈ, ભાવનગર(ફોન-૨૫૭૨૫૦૨)ને મોકલવા વિનંતી છે.
 - 'અધ્યાત્મ' દર માસની ૧૭ તારીખે પ્રસિદ્ધ થશે. કોઈ કારણે એકાદ અઠવાડિયા સુધી અંક ન મળે તો સ્થાનિક ટપાલ કચેરીમાં તપાસ કર્યા પછી અત્રે જણાવવું. સિલિકમાં હશે તો જરૂર મોકલી અપાશે.
 - પત્રવ્યવહાર કરતી વખતે ગ્રાહક નંબર લખવાથી વધુ સરળતા રહેશે.
 - આ અંકના ટાઈટલ પેઈજ સાથે કુલ પાનાં ૬૮.

You can know about Shree Mahatma Yogeshwarji & Shree Maa Sarweshwari from Website 'swargarohan.org'

અનુક્રમણિકા

સદ્ભાવભરી સહાય	મા સર્વેશ્વરી	૩
શ્રી યોગેશ્વરવાણી	યોગેશ્વરજી	૪
શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત	મા સર્વેશ્વરી	૬
શ્રીમદ્ જગદ્ગુરુશંકરાચાર્યકૃત દક્ષિણામૂર્તિસ્તોત્ર	પરમાર્થી	૧૨
રોજ સંધ્યાકાળે આત્મ-ચિંતન, આત્મ-નિરીક્ષણ	વિનોબાજી	૧૬
પૂ.મા સર્વેશ્વરીનું આંતર ઐશ્વર્ય પ્રો. તરલા દેસાઈ		૨૧
A Glimpse of Shree Hari-ni Shabda Yatra	Hiteshbhai	૨૬
ગૌમાતા નમો નમઃ	મીતુકુમાર નાયક	૩૦
આનંદનો ઝરો	જ્યોતિ થાનકી	૩૪
ભગવાનનો ઓરડો	ડૉ.આઈ.કે.વિજળીવાળા	૩૮
જીવનની પ્રાથમિકતા-પરિવાર કે પૈસો?	નીલમ દોશી	૪૨
સૂર્યનારાયણ યાત્રા	મા સર્વેશ્વરી	૪૬
હોશનાં હલેસાં	શૈલેશ સગપરિયા	૫૩
પૂ.રણછોડદાસજીનો પ્રેરક પ્રસંગ-		
દાન દઈ યશભાજન બનવું	દમયંતી સેજપાલ	૫૮
મારા દીલમાં લાગી લ્હાય	યોગેશ્વરજી	૬૨
પ્રાર્થાનાની શક્તિ	યોગેશ્વરજી	૬૩

સદ્ભાવભરી સહાય

વિદેશની ધરતી ઉપર પ્રથમ શિબિર, કર્પૂરવન સંનિધિ પર્વ, કર્પૂરવન ઝૂંમા પ્રાથમિક શાળા, સાયકલ યાત્રા તથા જયપુર ફૂટ જેવાં અનેક સત્કર્મો જેમના હાથે થઈ રહ્યાં છે.

તે કર્પૂરવનના મા પરિવારનાં વડીલો ને બાળકો

૧. શ્રી શારદાબેન,
૨. શ્રી રમેશચંદ્ર,
૩. શ્રી જગદીપ ભક્ત,
૪. શ્રી નયના ભક્ત.

તરફથી આ અંક પ્રકાશિત થઈ રહ્યો છે.

સર્વમંગલ, સ્વર્ગારોહણ, અધ્યાત્મના એ સાચા સ્વજનોને અભિનંદન.

—મા સાર્વેશ્વરી

શ્રી યોગેશ્વરવાણી

—યોગેશ્વરજી

એકાંતની આવશ્યકતા

ભક્ત કે સાધકને માટે એકાંત ને શાંત સ્થાનમાં રહેવું ખૂબ જરૂરી છે. મનને બીજા બધા જ બાહ્ય પદાર્થોમાંથી પાછું વાળી લઈ ઈશ્વરમાં જોડવાનું જે કામ સાધક કરે છે તેની સફળતા માટે એકાંતવાસ એક ખૂબખૂબ આવશ્યક સાધન છે. એકાંતનો સૌથી પ્રથમ દેખીતો લાભ એ છે કે ત્યાં સંસારના બાહ્ય વ્યવહારો ને પદાર્થો ભાગ્યે જ હોય છે. એટલે તે વ્યવહાર કે પદાર્થમાં રમવાનું કામ મનને માટે રહેતું નથી. કેટલીકવાર એકાંતમાં રહેવા છતાં મન પોતાના પ્રિય પદાર્થોમાં વહેવા માંડે છે, અથવા તો પુરાણી રસવૃત્તિને યાદ કરી માનસિક વ્યવહાર ઉત્પન્ન કરે છે છતાં પણ આ પ્રવૃત્તિ લાંબો વખત ટકતી નથી. ધીરે ધીરે મન પુરાણી રસવૃત્તિથી મુક્ત થવા માંડે છે. દૂર બેઠેબેઠે પણ પ્રિય પદાર્થોમાં રમવાનું બંધ કરે છે, ને જેના સહવાસથી વધારે આનંદ ને સુખશાંતિ મળે એવા પદાર્થની શોધ તરફ વળે છે એટલે કે સાધકનું મન ઈશ્વરપરાયણ ને તે માટે સાધના પરાયણ થવાના કામમાં લાગી જાય છે.

એવા કેટલાય પદાર્થ જેની મમતા કે આસક્તિથી સાધક બંધાઈ ગયો હશે, તે બધાના સાચા સ્વરૂપનો ને સારાસારનો ખ્યાલ તેને વ્યવહારમાં નહીં આવી શકે. વ્યવહારની વચ્ચે રહીને જીવનારો કાચો સાધક સ્થિરતા વિનાનો હોય છે ગંગાના વાયુવેગી પ્રવાહમાં છૂટાં પડેલાં લાકડાં કેવી રીતે તણાય છે તે

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૫

તમે જોયું છે? આજ દશા વ્યવહારમાં રહેનારા માણસના મનની હોય છે. તેને વિચારવાનો ને વિચાર્યા પ્રમાણે વર્તવાનો અવકાશ ભાગ્યે જ હોય છે. તે જ લાકડાં જ્યારે કોઈ ભેખડ કે પથ્થરને આધારે અટકી જાય અથવા પાસેના કિનારે સ્થિર થાય, ત્યારે તેની દશા જુદી હોય છે. તે દશા એકાંત કે શાંત વાતાવરણમાં વિરાજેલા માણસના જેવી છે. જે પ્રવાહમાં પોતે વહી રહ્યો છે અથવા વહેતો હતો તે પ્રવાહ કેવો છે, તેમાં વહેવામાં લાભાલાભ શા છે, તેમજ પોતે કયી દિશામાં વહેવું બરાબર છે, તેનો યથાર્થ નિર્ણય એકાંતની આ અવસ્થામાં માણસ વધારે સારી રીતે કરી શકે છે. તેનો નિર્ણય કરીને સાચો માણસ પોતાની ત્રુટી કે ભૂલોને સુધારી શકે છે, ને ખામીને પૂરી લે છે ભરપાઈ કરે છે. એકાંત કે શાંત વાતાવરણનો લાંબો વખત સુધી આશ્રય લઈને આ પ્રમાણે કેટલાય માણસો સુધરી ગયા છે, ચિંતન પરાયણ થયા છે, ને જે વ્યક્તિ કે વસ્તુમાં તેઓ નાગચૂડની જેમ બંધાયા હતા તેને મિથ્યા સમજી, તેના આકર્ષણ ને બંધનમાંથી મુક્ત થઈ, કોઈ ઉત્તમ ધ્યેય કે ઈશ્વરને માટે જીવતા થયા છે. આ રીતે એકાંત એક રસાયન છે, અલૌકિક ઔષધ છે, ને તેનો પ્રયોગ સમજી માણસને માટે પાવનકારક નીવડે છે. ભક્તને માટે તો તે મદદરૂપ થાય જ એમાં આશ્ચર્ય નથી. પ્રારંભિક દશામાં તેનામાં રહેલી રહીસહી દોષવૃત્તિ ને મમતા એકાંતના સેવનથી ક્રમેક્રમે દૂર થઈ જશે.

૬

અધ્યાત્મ

અધ્યાત્મ

વરદ હસ્ત પ્રભુ તમારો, સદાય રહેજો જીવન સહારો
—મા સર્વેશ્વરી

વર્ષ : ૩૭ જુલાઈ-૨૦૧૫ અંક ૧૦

શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત

—મા સર્વેશ્વરી

દક્ષિણ આફ્રિકાનો પુણ્યપ્રવાસ(૭)

તા. ૨૭/૧૧/૮૨, શનિવાર, કારતક સુદ અગીઆરસ
૨૦૩૯ પ્રિન્સ એડવર્ડ સ્ટ્રીટ, ડરબન શહેર

નિયમ પ્રમાણે પૂ.શ્રી મળસ્કે ૩-૩૦ વાગ્યે ઊઠી જાય છે. નિત્યકર્મમાંથી ચાર વાગ્યે નિવૃત્ત થઈ વ્યાયામ કરી લે છે. હું ચાર વાગ્યે ઊઠી સ્નાનથી નિવૃત્ત થઈ વ્યાયામ કરી લઉં છું. પૂ.શ્રી વ્યાયામ બાદ મંત્રજપની માળા કરતાં કરતાં થોડો આરામ કરી લે છે. પછી લેખન ચાલુ થઈ જાય છે. સાડા ત્રણ કલાક સુધી એકધારું લેખન થાય છે. સો માળાનો જપનો મારો નિયમ પ્રભુકૃપાથી નિયમિત રીતે પળાય છે. થોડી ડાયરી-નોંધ લખું છું. વળી, રામાયણનો પાઠ કરવાનો હોય છે, જેથી ઘણો સમય એ પાઠમાં પણ વીતે છે.

આજે શ્રી રામકૃષ્ણ સેન્ટરમાં પૂ.શ્રીનું અંગ્રેજી પ્રવચન છે. તેથી અમે બપોરે ત્રણ વાગ્યે ત્યાં જવા માટે નીકળીએ છીએ.

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૭

સમયસર પહોંચી જઈએ છીએ. સેન્ટરની બહાર શ્રી સ્વામી પ્રેમાનંદ પૂ.શ્રીને આવકારે છે. હોલમાં શ્રી શિવપાદાનંદ પોતાની બેઠક ઉપરથી ઊભા થઈ સામે આવ્યા. પૂ.શ્રીને નમ્રતાથી ભાવથી નીચા નમી પ્રણામ કર્યા. પૂ.શ્રીને તથા મને અમારી બેઠક તરફ તેઓ દોરી ગયા. પછી કાર્યક્રમ શરુ થયો. હોલ આખો ભરાયેલો હતો.

પ્રથમ ઝૂંકાર બોલી ધૂન ગવડાવી. ધૂન વિવિધ વાજિંત્રો સાથે સુંદર કર્ણપ્રિય લાગતી હતી. પછી સ્વામી શિવપાદાનંદે આ સ્થાનના ભવિષ્યમાં થનારા સ્વામીજી પાસે પુષ્પહાર પૂ.શ્રીને અર્પણ કરાવ્યો. મને પુષ્પનો ગુચ્છ આપી, પ્રણામ કરી, સ્વાગત પૂર્ણ કર્યું. પછી પૂ.શ્રીનો પરિચય અપાયો. પૂ.શ્રીને પ્રવચન આપવાની વિનંતિ કરી. પૂ.શ્રીએ ઊભા થઈને પ્રવચન આપવાની શરૂઆત કરી. કેટલો સમય બોલવાનું છે એવું પૂછતાં, સ્વામી શ્રી શિવપાદાનંદે જણાવ્યું : આપને જેટલું બોલવું હોય તેટલું બોલજો.

આજનો વિષય 'ધ્યાન અને પરમ શાંતિ' હતો. અંગ્રેજીમાં સરળતાથી ભાવવાહી પ્રવાહી શૈલીમાં એક કલાક સુધી એ વિષયને ન્યાય આપ્યો. હોલમાં અંગ્રેજ ભાઈબહેનો પણ મોટી સંખ્યામાં હતાં. તેમાંનાં કેટલાંક પ્રવચન પોતાની નોટમાં લખતાં હતાં. કેટલાંક પ્રવચનને ટેઈપ કરતાં જોવા મળ્યાં.

પ્રવચનમાં પૂ.શ્રીએ ભગવાન બુદ્ધનો પ્રસંગ, રામકૃષ્ણ કથામૃતનો પ્રસંગ વગેરે પણ વણી લીધા.

પ્રવચન દરમ્યાન ખૂબ શાંતિ હતી. સૌએ એકચિત્તે પૂ.શ્રીની અમૃતવાણીનું શ્રવણ કર્યું, એ વાતની નોંધ અમારા કાર્યકર્તા ભાઈઓએ લીધી.

૮

અધ્યાત્મ

પ્રવચન બાદ ફરી ધૂન શરુ થઈ. અંતે આરતી થઈ. આભારદર્શનમાં સ્વામી શિવપાદાનંદે પૂ.શ્રીનો આભાર માનતાં કહ્યું : મહાત્મા યોગેશ્વરજી પોતાના અનુભવને આધારે પ્રવચન આપે છે. ફરીથી પણ આપણે એમને સાંભળીશું. હજી તેઓ અહીં ત્રણ મહિના છે. ત્યાં સુધી ઘણીવાર આપણે મળીશું. એમની પાસેથી દક્ષિણેશ્વરના અનુભવો સાંભળીશું. તમને સૌને પણ આજનું પ્રવચન ખૂબ ગમ્યું હશે. હું સંત સેવા સંઘને વિનંતિ કરું છું કે મહાત્મા યોગેશ્વરજીનો લાભ અમને પણ અપાવે. હવે પછીના કાર્યક્રમ માટે ચોક્કસ અમને સમય આપે, જેથી અમે એમનો વધુ ને વધુ લાભ લઈ શકીએ.

આભારદર્શન બાદ સૌ છૂટાં પડતાં પહેલાં અમને બાજુના ઓરડામાં લઈ જવાયાં, જ્યાં પ્રવચનમાં આવનાર સૌ શ્રોતાઓએ આવીને પૂ.શ્રીને પ્રણામ કર્યા. ત્યાં ફળદૂધનો પ્રસાદ લીધો.

ત્યાંથી વિદાય લીધી. વિદાય વખતે પણ સ્વામી શ્રી શિવપાદાનંદજી ગાડી સુધી મૂકવા આવ્યા. ફરી તેઓએ પૂ.શ્રીને નીચા નમી નમસ્કાર કર્યા. સ્વામી શિવપાદાનંદજીની નમ્રતા, પ્રેમ, સરળતા અદ્ભુત હતાં, વંદનીય હતાં. અમે સૌએ નમસ્કાર કરી વિદાય લીધી.

રાત્રે ૭ા થી ૮ા સુધી પ્રવચનનો બીજો કાર્યક્રમ હતો. ત્યાં જવાનું બન્યું. ત્યાં અંગ્રેજ ભાઈઓ પણ હતા. તેથી પૂ.શ્રીને થોડું અંગ્રેજીમાં પણ બોલવાની વિનંતિ થઈ, જેથી પૂ.શ્રીએ ગુજરાતી ને અંગ્રેજી ભન્નેમાં પ્રવચન કર્યું.

ત્યાં ગાંધીજીના પુત્ર શ્રી. મણીલાલનાં ધર્મપત્ની સુશીલાબેન મળ્યાં. તેમની સાથે ગાંધીજીની થોડી વાતો થઈ.

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૯

ઉતારા ઉપર આવતાં સવા દશ થઈ ગયા. આજે અગ્નીઆરશ હતી. તેથી રાત્રે કશું પણ ન લીધું, આરામ જ કર્યો.

આજનું બીજું પ્રવચન ત્યાં ગવાયેલા એક ભજન ઉપર જ થયું. આ વિશ્વ રામની ફૂલવાડી છે એ અર્થનું એક ભજન એક બહેને શરૂઆતમાં ગાયું. એ જ વિષય ઉપર પૂ.શ્રીએ સુંદર સમજ આપી.

આજે ત્રણ થી રાતના ૧૦—૨૦ સુધી એકધારો શ્રમ પડ્યો. થોડો થાક જણાય છે. પણ આરામ થતાં ફરી સ્વસ્થ થઈ જવાશે.

આજે અહીં આવ્યાને ૧૧ દિવસ થયા. સત્સંગનો આનંદ આવે છે.

હરિ ઐં

તા.૨૮-૧૧-૮૨, રવિવાર, કારતક સુદ બારસ ૨૦૩૯
પ્રિન્સ એડવર્ડ સ્ટ્રીટ, ડરબન શહેર

સવારે ચાર વાગ્યે પૂ.શ્રી સ્નાનથી નિવૃત્ત થઈ વ્યાયામ પણ કરી લે છે. મંત્રજપ ચાલુ થઈ જાય છે. મારો પણ એ જ ક્રમ રહે છે.

આજે ભાત, શાક, કઢીનું ભોજન લેવાનું બને છે. મુલાકાતમાં એક ભાઈ ધ્યાન અંગે રસિક પ્રશ્નોત્તરી કરે છે.

ત્રણ વાગ્યે શ્રી રામાયણ સભા હોલના ઉદ્ઘાટનવિધિમાં પૂ.શ્રી હાજરી આપે છે. આશીર્વાદ સંદેશ પૂ.શ્રી અંગ્રેજીમાં આપે છે. શ્રી રામાયણ સભા ૧૯૧૧માં સ્થપાયેલી તેનો હોલ આ વરસે બંધાયો છે. તે હારબોટલ રોડ, ઓવરપોર્ટમાં આવેલો છે.

પાંચ વાગ્યે શ્રી માંધાતા હિતવર્ધક મંડળના વાર્ષિક મેળાવડામાં અમારા વિશેષ સન્માનનો કાર્યક્રમ હતો, જેથી ભારત હોલમાં જવાનું બન્યું. એ મંડળની સ્થાપનાને પણ ઘણાં

૧૦

અધ્યાત્મ

વરસ થયાં હતાં. ત્યાં ફૂલના હાર ને પુષ્પગુચ્છથી સન્માન થયું. ત્યાં પૂ.શ્રીએ યુવાન બાળકોના ભારતીય સંસ્કારો ટકી રહે તે માટે પ્રયત્ન કરવા પર પ્રવચન આપ્યું.

એ મંડળના સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમમાંનું મીરાં ને કૃષ્ણનું ભરતનાટ્યમ્ પદ્ધતિનું નૃત્ય ખૂબ સુંદર હતું.

ઉતારા ઉપર આવી સેવમમરાનો હળવો નાસ્તો લઈ, સાડા સાત વાગ્યે પ્રવચન—સ્થળ ભારત હોલમાં જવાનું બન્યું. શ્રોતાઓની સંખ્યા સારી હતી. ગીતાના ભક્તિયોગ ઉપર પ્રવચનો થયાં. પ્રવચન બાદ આરામ.

ભારતથી આટલે બધે દૂર વસીને ભારતીય સંસ્કૃતિને જીવંત રાખવાના અહીંની જનતાના પ્રયત્નો અભિનંદનીય છે.

અહીં સપ્તાહમંદિરમાં શ્રીકૃષ્ણ, રાધા, શ્રીરામ, સીતા, શંકર, જગદંબા, હનુમાન, ગણપતિ સૌ દેવોની મૂર્તિઓ છે. મંદિરમાં વિવિધ ઉત્સવો ઊજવાય છે. ગઈ કાલે તુલસીવિવાહ ઊજવાયો. આ પ્રસંગે અન્નકૂટ પણ ભરાય છે.

અહીં મુસ્લીમોની વસ્તી પણ ઘણી છે. મસ્જિદો પણ ઘણી છે. એ ભાઈઓ પણ પોતાના ઉત્સવો ઊજવે છે. તાબૂત વગેરે પણ કાઢે છે.

અહીં દરિયાકિનારો છે, જેથી ત્યાં પણ ત્રણ વિભાગમાં વ્યવસ્થા જોવા મળે છે : યુરોપીયનો માટે, આફ્રિકાનો માટે, હિન્દીઓ માટે. સ્નાન, બોટિંગ, પાર્કિંગ વગેરેના વિભાગો પણ જોવા મળે છે.

અહીંની અંગ્રેજ સરકારને હવે સમજાયું છે કે આ દેશની વેપાર સમૃદ્ધિમાં હિન્દીઓનો ફાળો મોટો છે. તેથી હવે સરકારી ધોરણે મોટી મોટી લાયકાતવાળી જગ્યાઓ ઉપર પણ

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૧૧

હિન્દીઓને લે છે. તેમને પગાર પણ બબ્બે હજાર રેન્ડ મળે છે. અહીં રેન્ડનું ચલણ છે. એક રેન્ડ એટલે ભારતના લગભગ આઠ કે નવ રૂપિયા.

દક્ષિણ આફ્રિકાની સરકાર વિરુદ્ધ કોઈ કાંઈ બોલે તો તેને ત્રણ માસ સુધી અંધારી ઓરડીમાં સજા મળી જાય છે. પાંચ વરસ સુધી તેને નજરકેદ જેવી સજા પણ થાય છે. પોતાના કામ માટે નોકરીધંધા માટે જ ઘરની બહાર નીકળી શકાય. બીજે ક્યાંય પણ ન જઈ શકાય. ઘરમાં જ રહેવાનું. બીજા શહેરમાં કે બીજા વિભાગમાં જવા માટે પણ સરકારની ખાસ પરવાનગી માગવી પડે છે. તેવી પરવાનગી ભાગ્યે જ મળતી હોય છે. ગાંધીજીના પરિવારના એક ભાઈ એવી સજા પામ્યા છે. દેશની નીતિ અંગે ન્યાયપૂર્ણ વાત કરવા જતાં તેમને એ બંધન મળ્યું છે.

અહીં ગુજરાતીઓ બધા જ સુખી છે એવું પણ નથી. કેટલીક વિધવા બહેનો પાપડ, શાકભાજી વગેરે વેચીને પોતાનું જીવન ચલાવે છે. જોકે તેવો વર્ગ ઘણો નાનો છે.

વિવિધતાનાં દર્શન આ દેશમાં થઈ રહ્યાં છે. સત્સંગનો આનાં દ મળ્યા કરે છે. (કમશ:)

❀ સંદીપ વેલ્ડીંગ વર્ક્સ ❀

શ્રીલ, દરવાજા, તેમ જ મેઈન ગેટના સ્પેશ્યાલીસ્ટ

તેમ જ

દરેક જાતનું રીપેરીંગ કામ કરનાર.

મોદી બંગલા, ઉમરા જકાત નાકા પાસે, સુરત-૩૯૫૦૦૭

૧૨

અધ્યાત્મ

શ્રીમદ્ જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્યકૃત દક્ષિણામૂર્તિસ્તોત્ર

—શ્રી પરમાર્થી

પૂ.શ્રી ઈશ્વરભાઈ ભક્ત પરમાર્થીને સંસ્કૃતભાષાનું ને છંદોનું સારું એવું જ્ઞાન હતું. વળી તેઓની આધ્યાત્મિક અવસ્થા પણ ઘણી સારી. પૂ.માશ્રી સર્વેશ્વરીના પરિવારના વડીલ છતાં પૂ.મા પ્રત્યેનો તેઓનો ઊંડો આદરણીય ને સમજપૂર્વકનો ભક્તિભાવ. તેના પરિણામે જ મા શ્રીસર્વેશ્વરીની બાવનીની ભેટ યોગેશ્વર પરિવારના સાધકોને મળી છે.

સંત કબીરના ઊંડા અભ્યાસી ને મહાત્મા શ્રી યોગેશ્વરજીની આધ્યાત્મિક ઉચ્ચતાને સમજનાર એ કબીર ભક્તની “દક્ષિણામૂર્તિ સ્તોત્રનો સુંદર ભાવાનુવાદ—સમાજને સરસ પ્રસાદીરૂપ છે.”

શ્રીમદ્ શંકરાચાર્ય જેવા સમર્થ શ્રેષ્ઠ જ્ઞાની ને અદ્વૈતવાદના આદ્ય પ્રણેતા છતાં, ભક્તિભાવ સભર રચેલ આ દક્ષિણામૂર્તિ સ્તોત્ર મોઢે કરી લેવા જેવું છે. એનું નિત્ય પઠન કે ગાન—જીવને જગાડી ભક્તિ માર્ગ પર પગલા ભરાવનારું છે. એટલે તેને મોપાઠ કરી લેવા ખાસ ભલામણ છે. તે ક્રિયા તે રીતે શ્રી પરમાર્થીને એક અંજલિ આપવારૂપ બની રહેશે. તેમના આ માટેના લીધેલા પરિશ્રમને સાર્થકતા પ્રાપ્ત થશે.

—તંત્રી

(શાર્દૂલ વિકીડિત છંદ)

૧

લાગે અંતરદર્પણે નગર શું માયામયી વિશ્વ, જે
વ્યાપ્યું છે દિસતું બહાર સઘળે, નિદ્રામહીં સ્વપ્નશું,
તે આત્મામય લાગતું, અનુગ્રહે જ્ઞાનોદયે જેહના,
તે મારા ગુરુને નમું ફરી ફરી શ્રી દક્ષિણામૂર્તિને!

૨

આરંભે બીજરૂપ જે જગ હતું આકારહીણું, અહો
માયાના બળથી કર્યું પ્રગટ તે વિચિત્રતાથી ભર્યું,
વિસ્તાર્યું દઈ નામ રૂપ વિવિધા સંકલ્પથી જેમણે,
તે મારા ગુરુને નમું ફરી ફરી શ્રી દક્ષિણામૂર્તિને!

૩

જેને વ્યક્ત અસત્ય બાહ્યરૂપની સૃષ્ટિ વિકારી દિસે,
જે વિશ્વાસ સદૈવ વેદવચને રાખી જુવે તેમને
આપે આશ્રય નિત્યમુક્ત પદનો પાછા ન ત્યાંથી ફરે,
તે મારા ગુરુને નમું ફરી ફરી શ્રી દક્ષિણામૂર્તિને!

૪

દીવાની પ્રસરે પ્રભા ઘટતણા કાણા વડે, તેમ આ
ઈન્દ્રિયો થકી આત્મતેજ દિસતું 'હું'નું થતું ભાન
જેના તેજ વડે સમસ્ત જગ આ ભાસે સદા ચિન્મય,
તે મારા ગુરુને નમું ફરી ફરી શ્રી દક્ષિણામૂર્તિને!

૫

અજ્ઞાની જનને દિસે જડ બધું માયાતણી શક્તિથી
ઈન્દ્રિયો મનપ્રાણ બુદ્ધિ ગણતા ભ્રાન્તિ વડે આત્મને

તે વ્યામોહ વિનષ્ટ સર્વ ક્ષણમાં જેની કૃપાથી થતો
તે મારા ગુરુને નમું ફરી ફરી શ્રી દક્ષિણામૂર્તિને!

૬

ઢંકાયા જ્યમ રાહુથી રવિશશી અજ્ઞાનમાં તેમ સૌ
જીવાત્મા સમજે નહીં સ્વરૂપને હોયે સુષુપ્તિ મહીં,
સૂતો હું જ હતો કહે સજગ થૈ, જાણે અવસ્થા ત્રણે,
તે મારા ગુરુને નમું ફરી ફરી શ્રી દક્ષિણામૂર્તિને!

૭

સ્વપ્ને જાગૃત કે સુષુપ્તિમહીં ને વાર્ધક્ય, યુવા, શિશુ,
જીવો સૌ કરુણાદયા અનુભવે સર્વે અવસ્થા મહીં,
સાક્ષાત્કાર કરાવતા અનુગ્રહે આત્મતણો ભક્તને
તે મારા ગુરુને નમું ફરી ફરી શ્રી દક્ષિણામૂર્તિને!

૮

જોડાયા સહુ કાર્યકારણતણા સંબંધથી વિશ્વમાં
જેવાં કે ગુરુશિષ્ય, બાપદિકરા, સ્વામિત્વના ભેદથી
સ્વપ્ને જાગૃતિમાં પુરુષ થસતા જાણી લઈ જેમને
તે મારા ગુરુને નમું ફરી ફરી શ્રી દક્ષિણામૂર્તિને!

૯

પૃથ્વી, વારિ, પ્રકાશ, અંબર, હવા, આદિત્ય ને ચંદ્રમાં
આઠે રૂપ ધરી ચરાચર મહીં વ્યાપી પ્રકાશી રહ્યા!
તેનાથી ચઢિયાતું કોઈ જગમાં બીજું નથી દીસતું
તે મારા ગુરુને નમું ફરી ફરી શ્રી દક્ષિણામૂર્તિને!

૧૦

આત્માથી સહુ વ્યાપ છે કણકણે એવું સ્તવે સ્તોત્ર આ
તેને જો સુણી ધ્યાન ને મનનથી, ગાયે વળી ચિંતવે,

પામે ઈશ્વર ચેતના પરમ ને ઐશ્વર્ય યત્નો વિના,
આઠે સિદ્ધિ વિના વિલંબ મળતી, શક્તિ મહાદેવની!

૧૧

(હરિણી છંદ)

તરુવર વડલાની પાસે રે'તા સદા જે
સકલ મુનિજનોને આપતા આત્મજ્ઞાન
ત્રિભુવન ગુરુ વ્હાલા દક્ષિણામૂર્તિ દેવ
જનમ મરણ ટાળે નિત્ય તેને નમું હું!

૧૨

(અનુષ્ટુપ્ છંદ)

વડ નીચે ભણે, વૃદ્ધ શિષ્યો યુવા ગુરુ કને
મૌન વ્યાખ્યાનથી છેદે શિષ્યોના સંશયો ખરે!

૧૩

ઓમકારને નમું છું હું શુદ્ધ જ્ઞાન સ્વરૂપને
પ્રશાન્તને, પવિત્રને, દક્ષિણામૂર્તિને નમું!

૧૪

ભંડાર સર્વ વિદ્યાના, વૈદ્ય જે ભવરોગીના,
ગુરુ છે સર્વ લોકોના, દક્ષિણામૂર્તિને નમું!

૧૫

(મંદાકાન્તા છંદ)

મૌને તત્ત્વો પ્રગટ કરતા બ્રહ્મજ્ઞાની યુવાન
ટોળા વચ્ચે જરઠ ઋષિના જ્ઞાનભૂખ્યા સદાય
સ્વાત્મારામી, વરદકરથી નિત્ય આશિષ દેતા,
હેયું પ્રેમે સ્તવન કરતું દક્ષિણામૂર્તિ કેરું!

રોજ સંધ્યાકાળે આત્મ-ચિંતન, આત્મ-નિરીક્ષણ

-વિનોબાજી

સંધ્યાકાળે ચારેકોર શાંતિ હોય છે. આ બહુ મહત્વનો સમય છે. પક્ષી જેમ દિવસભર આકાશમાં ઊડી-ઊડીને થાક્યું હોય છે એટલે સંધ્યાકાળે પોતાના માળામાં પાછું ફરે છે, તેમ આત્મા દિવસભર જાતજાતનાં કામો કરીને થાકીને સંધ્યાકાળે શાંત પરબ્રહ્મમાં લીન થાય છે. તેવે વખતે જે શિક્ષણ મળે છે, તે હૃદયનું શિક્ષણ છે. સંધ્યાના ધ્યાન વિના ઈશ્વરનું જ્ઞાન નહીં થાય.

એટલે રોજ સંધ્યાએ ધ્યાન ધરવાનું છે કે આજે મેં શું-શું પુણ્યકાર્યો કર્યા? 'ઉત્થાય ઉત્થાય બોદ્ધવ્ય કિમદ્ય સુકૃતં કૃતમ્'— ઊઠી-ઊઠીને, જાગી જાગીને વિચારવાનું છે કે આજે શું-શું પુણ્ય કર્યું?—રોજરોજ આવું આત્મપરીક્ષણ કરીએ અને આગળ વધીએ. કેમ કે, 'આયુષ્ય ખંડમાદાય રવિરસ્તે ગમિષ્યતિ'— આજે સૂર્ય ડૂબી જશે, ત્યારે આપણા આયુષ્યનો એક ટુકડો કાપીને લઈ જશે. મતલબ કે તમે રોજ મૃત્યુની નજીક ને નજીક જવાના છો. તમે કાંઈ કરો ન કરો, ઈચ્છો ન ઈચ્છો, તમે મૃત્યુ તરફ આગળ ને આગળ વધતા જવાના છો.

માટે રોજ આત્મ-ચિંતન કરો કે, તમારું ચિત્ત જેટલું વિરક્ત હતું, તેનાથી આજે વધુ વિરક્ત થયું છે કે નહીં? તમારી

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૧૭

સમજદારી કાલ કરતાં આજે આગળ વધી છે કે નહીં? તમારામાં પ્રેમ જેટલો હતો તેના કરતાં આજે વધ્યો છે કે નહીં? આ રીતે રોજ સૂર્યાસ્ત વખતે આત્મ-ચિંતનમાં લીન થવું. દિવસભરમાં આપણાથી જે કાંઈ દોષ થયા હોય, તેમાં જેટલો બીજા સાથે સંબંધ હોય, તેટલી એમની ક્ષમા માગી લેવી અને બીજા સાથે નહીં આપણી સાથે જ સંબંધ હોય, તો આપણા માટે સંકલ્પ કરવો કે આવી ખોટી વાત ફરી નહીં કરું. જે કાંઈ શારીરિક ને માનસિક ને આધ્યાત્મિક ભૂલો થઈ હોય તે આવી રીતે સુધારી શકાય છે.

એવી જ રીતે શારીરિક ભૂલો પણ સુધારી શકાય છે. પેટ ખરાબ થઈ ગયું, ઝાડા થવા લાગ્યા, તો આમ કેમ થયું હશે, આજે શું ખાઈું હતું, તેનું પરીક્ષણ કરીએ અને નક્કી કરીએ કે આવી ભૂલ બીજી વખત નહીં કરીએ. સૂર્યાસ્ત વખતે રોજ આવી રીતે ચિંતન કરીને શારીરિક-માનસિક-આધ્યાત્મિક જે કાંઈ ભૂલ થઈ હોય તે ફરી ન કરવાનો સંકલ્પ કરીએ અને ભગવાનને પ્રાર્થના કરીએ કે આ સંકલ્પ પાર પાડવામાં તે આપણને મદદ કરે. આવી રીતે કરીશું, તો અનુભવ થશે કે રોજ જૂનું હતું તે ધોવાઈ ગયું અને તમે નવા થઈ ગયા. આ ચિંતનપ્રક્રિયા રોજ ચાલવી જોઈએ. રોજ વિચારીએ કે આજે આપણે શું કમાયા અને શું ગુમાવ્યું, અને જે ગુમાવ્યું તે ફરી કમાવાનું છે. રોજ સૂર્યાસ્ત વખતે આવું ધ્યાન કરવાનું છે.

ધ્યાન-ઉપાસનાની પ્રાચીન પરંપરા

ધ્યાનની પરંપરા આપણે ત્યાં પ્રાચીન કાળથી ચાલી આવી

૧૮

અધ્યાત્મ

છે. ઉપનિષદની દુનિયા તરફ જોવાની એક દૃષ્ટિ છે. ‘ધ્યાયતીવ પૃથિવી. ધ્યાયતીવ અંતરીક્ષમ્. ધ્યાયતીવ દૈઃ. ધ્યાયતીવ આપઃ, ધ્યાયતીવ પર્વતઃ—ચંદ્ર, સૂર્ય, તારિકાઓ, આખી સૃષ્ટિ ધ્યાન કરી રહી છે. બરાબર સમયસર બધાં કામ કરી રહ્યાં છે. સૂર્યનારાયણ આટલું વ્યવસ્થિત કામ કરે છે. બરાબર નિયમિત સમયે ઊગશે અને નિયમિત સમયે આથમશે. આ જે તેની અત્યંત નિયમિતતા છે, તે ધ્યાનને કારણે છે. આખી સૃષ્ટિ ધ્યાનમય છે.’

આ રીતે આપણે પણ ધ્યાન કરીએ. જેમ સાંજ થતાં જ સૂરજ પોતાનાં બધાં કિરણો પાછાં ખેંચી લે છે, તેમ આપણે પણ સૂર્યાસ્ત થતાં આપણા બધા વિચારો, ભાવના, કલ્પના આદિને ખેંચી લઈ મનને આત્મામાં સ્થિર કરવું જોઈએ. આ ચાવી જેના હાથમાં આવી, તેને સ્વસ્થતા સહજ મળશે.

આપણે ત્યાં વૈદિક કાળથી આવી સંધ્યા-ઉપાસના ચાલી આવી છે. ખાસ કરીને સૂર્ય સાથે તેનો સંબંધ જોડાયેલો છે. પરંતુ આસામના સંત માધવદેવ ‘નામઘોષા’માં કહે છે, ‘ચૈતન્ય-આદિત્ય હૃદય-આકાશે સર્વદાયે પ્રકાશય ઉદયાસ્તનાહિ’-હૃદય-આકાશમાં ચૈતન્ય આદિત્ય સર્વદા પ્રકાશિત છે, એટલા વાસ્તે તેને ઉદયઅસ્ત નથી. બહારના આદિત્યનો તો ઉદય-અસ્ત થયા કરે છે, પણ આ ચૈતન્ય-આદિત્યની વાત એવી નથી. અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર લુપ્ત થઈ ગયો તો ફરી ચૈતન્ય રૂપી પરમાત્માનો કદી લોપ નથી થતો. હવે, જો તેનો ઉદય-અસ્ત નથી, તો પછી ‘સંધ્યા-ઉપાસના કરિબો કોન સમય’-સંધ્યા-

ઉપાસના ક્યારે કરશો? માટે ઉપાસના તો નિત્ય થતી રહેવી જોઈએ. આ પણ એક સમજવાલાયક વાત છે.

એક વસ્તુ સમજી લેવાની છે. આપણે ત્યાં જે સૂર્ય—ઉપાસના ચાલી છે, તે વાસ્તવમાં આત્માની ને પરમાત્મીની ઉપાસના છે. સૂર્ય તો ઈશ્વરનું પ્રતીક છે. મૂળમાં ઈશ્વરનું ધ્યાન ધરવાનું છે. આપણે સૂર્યનું ચિંતન નથી કરવાનું, ઈશ્વરનું ચિંતન કરવાનું છે. સૂર્યનું ચિંતન કરવાથી આપણે સૂર્યના ઉપાસક બનીશું. સૂર્યને પરમાત્માના પ્રતીક રૂપ માનીને ધ્યાન—ઉપાસના કરીશું, તો તે ઈશ્વરની ઉપાસના થશે.

મરણકાળે બાલરવિનું ધ્યાન—ચિંતન

ઋષિઓનો અભિગમ આવો જ છે. ઋષિઓએ આ જ રીતે સૂર્યના પ્રતીકનો બહુ સરસ ઉપયોગ કર્યો છે. વિજયી સૂર્ય રાતના અંધકારને ભેદીને બહાર નીકળી રહ્યો છે. આને ઉપમા સમજીને મરણકાળે યોગીએ ઉદય પામતા બાલરવિના રૂપમાં આત્માનું ધ્યાન—ચિંતન કરવાનું છે.

આમાં એવી ભાવના છે કે સંસારરૂપી અંધકારને ભેદીને હું હવે બહાર નીકળી રહ્યો છું, મારો ઉદય થઈ રહ્યો છે. સામાન્ય રીતે મૃત્યુને સૂર્યાસ્તની ઉપમા આપવામાં આવે છે. પરંતુ અહીં મૃત્યુને સૂર્યોદયની ઉપમા આપી છે. યોગીની દૃષ્ટિએ મરણ એ ઉદય છે. મૃત્યુ વખતે ચિંતન કરવાનું છે પરમાત્માનું, અને એના પ્રતીક સ્વરૂપ સૂર્યનારાયણનું, અને તેમાંયે ઉદય થતા બાલરવિનું. મારો ઉદય થઈ રહ્યો છે, એવી ભાવના સાથે આ ચિંતન કરવાનું છે.

એમ કહ્યું છે કે અંતિમ સમયે આપણે પરમાત્માનું ધ્યાન બાલસૂર્યના રૂપમાં કરવું જોઈએ. આ કોઈ વિધિ નહીં, સૂચના કે ભલામણ છે. કંઈક અનોખી સૂચના છે! મરતી વખતે ઊગતા સૂર્યનું ધ્યાન! આ જે સાધના સૂચવવામાં આવી છે, તેનો અર્થ સમજીએ, મર્મ પકડીએ. જીવનને આપણે ગાઢ નિદ્રા માનીએ અને સમજીએ કે જેવી રીતે અંધકાર સાથે લડીને સૂર્ય બહાર નીકળે છે, એવી જ રીતે આપણે પણ જીવનરૂપી અંધકાર અને નિદ્રા સાથે લડીને અને તેને ભેદીને આત્મ તત્ત્વમાં ભળી જવાનું છે. જીવન—મરણનો ક્રમ અંધકારવત્ છે. અંતકાળની ભાવના તેને પાર કરીને પરમાત્મ તત્ત્વમાં મળી જવાની હોવી જોઈએ. એ જ સાધકનો સૂર્યોદય છે. ઈશ્વરમાં લીન થવું એટલે શૂન્ય થવું એમ નહીં, વિસ્તૃત થવું એમ છે. અત્યાર સુધી આપણે લીન હતા નિદ્રામાં, સ્વપ્નમાં કે બીજા કોઈમાં. એટલે હવે બાલરવિનું ધ્યાન ધરવા કહ્યું છે. અહીં બાલરવિ ઈશ્વરનો સંકેત છે. બાલરવિને પરમાત્માનું પ્રતીક માનીને અંતિમ સમયે ધ્યાન કરવાનું છે.

આવી રીતે સૂર્યને આત્મા—પરમાત્માના પ્રતીક રૂપ માન્યો છે, અને તેની ઉપાસનાને જીવન સાથે વિવિધ રીતે વણી લીધી છે.

ધર્મ જ મનુષ્યનો એક એવો બંધુ છે જે મૃત્યુ પછી પણ મનુષ્યનો સાથી થાય, સ્ત્રી પુત્રાદિ બીજાં તો શરીરના નાશની સાથે જ જતાં રહે છે.

પૂ.મા સર્વેશ્વરીનું આંતર ઐશ્વર્ય

—પ્રો. તરલા દેસાઈ

કેવળ પ્રભુપરાયણ

‘મા’એ પોતાની જાતને પોતાની માલિકીની નહીં માની, પ્રભુને પોતાનો સમગ્ર હવાલો ધરી દીધો છે, તા.૧૬-૨-૨૦૧૩ના રોજ ‘મા’ એ સ્લેટ પર લખેલું : ‘અસ્તિત્વનું સંપૂર્ણ વિસર્જન. પ્રભુએ જ કબજો લઈ લીધો છે. એ ‘મા’ના જીવનમાં દરેક ક્ષણે ઘૂસ મારે છે. હવે ‘મા’ને કહેવું નથી પડતું કે, ચાલો, પ્રભુ’ એનો જ આદેશ, એનો જ હુકમ! એ જ શેઠ અને એ જ સેવક! આપણે તો જાણે બાજુએ ઊભા રહીને જોયા કરવાનું!’

શ્રી યોગેશ્વરે ‘મા’ની ઓળખાણ કરાવતાં કહ્યું છે :

★ ‘મા ભગવતી, પરમાત્માની પરમ આહ્લાદિની શક્તિ પોતાની લીલાને માટે પોતે જ શ્રીવિગ્રહ ધારણ કરે છે ને સ્વેચ્છા પ્રમાણે પ્રગટે છે. પ્રેમ, રસ, પવિત્રતાના સ્વરૂપ સમાન પ્રગટે છે. એને કર્મબંધન નથી નડતાં. એનું જીવનકાર્ય જુદું જ હોય છે. એ જેના પર અનુગ્રહ કરે છે તે ધન્ય બને છે. એ નારીરૂપે નારાયણી છે.’

★ ‘મા’ તમે તીર્થસ્વરૂપ છો. તીર્થો તમારા પરમ તીર્થરાજમાંથી જ પ્રગટ્યાં છે.

★ સૌ કોઈ એમને ઓળખી, સમજી, સન્માની નહીં શકે. જેનો પૂર્વેનો પુણ્યોદય હશે એ જ અલ્પ પણ ઓળખશે, સમજશે, સન્માનશે; એ લાભાન્વિત થશે, ધન્ય બનશે.

★ મારા જીવનમાં મેં જેમના અલૌકિક અનુગ્રહની ઉપલબ્ધિ માટે આકરી આરાધના કરેલી તે ‘મા’ જગદંબા પોતે જ એમનું સ્વરૂપ ધારીને અણીને વખતે, મારી સેવા માટે આવી પહોંચ્યાં.

★ ભવિષ્યમાં ‘મા’ સર્વેશ્વરી થકી અનેક જીવોનું કલ્યાણ થશે.

પણ નિરહંકારી ‘મા’ લખે છે : ‘ “મા”માં કંઈ જ નથી. લાગે છે કે, હજી ઘણું બધું કરવાનું બાકી છે. સંતોને—પૂજ્યશ્રીને પચાવવાના બાકી છે. મહર્ષિને વધાવવાના બાકી છે. ઘણું આત્મસાત્ કરવાનું બાકી છે.’ કેવી અદ્ભુત વિનમ્રતા અને કેવો દિવ્ય અસંતોષ!

‘મા’એ એક વાર સ્લેટ પર બહુ સ્પષ્ટ—અસંદિગ્ધ રીતે લખ્યું : ‘છાશમાં માખણ રહે એમ “મા”માં દિવ્ય અવસ્થા રહે છે. એ સ્તર પર જગત પરત્વે તિરસ્કાર નહીં, સહાનુભૂતિ અને કરુણા સતત વહે છે.’

ક્ષમા અને પ્રેમ ‘મા’ને નીચે રાખે છે. સમજી સ્વજનો જ પૃથ્વી પર ‘મા’ને રાખવા સહાયક થાય છે. પ્રેમાળ ભક્તો ‘મા’ને જિવાડી રહ્યા હોય એમ લાગે છે.

આ ‘મા’ છે, જેમને પૂજ્યશ્રીએ પ્રસાદમાં આપ્યાં છે એવો દિવ્ય તત્ત્વભાવ જો ટકી જાય તો સાધકને સાધનાની જરૂર ન પડે. પણ તરત મનુષ્યભાવ આવી જતાં જેટલા આગળ આવ્યા એટલાં ડગલાં પાછળ જતાં રહેવાય. તો એ સાધકના કર્મની કઠણાઈ! દિવ્ય ભાવ પણ ગુરુકૃપાથી જ ટકે.

શ્રી હરિ ભક્તને સમર્પિત પણ ભક્તે વ્રતી થવું પડે.

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૨૩

‘મા’ માને ધ્યાનથી જુએ છે કે, હવે પૂજ્યશ્રી પાસે વારેવારે દોડીને બધું કહેવાતું હતું તે બંધ થઈ ગયું છે, અભેદ છે, ‘મા’ અખંડ આનંદમાં ઠેકડા મારતાં જ રહે છે. આનંદની એ અવસ્થા આસપાસ રહેનારા સમજે કે ન સમજે પણ એ જ મસ્તી સતત. સવારે ઊઠતાંની સાથે ને સૂતાં પણ એ જ અવસ્થા. એ આનંદઅનુભૂતિ યાદ કરીને કે સ્મૃતિરૂપે નથી મળતી; સહજ જ આનંદ! ચોવીસ કલાકના જપ, ના પાઠ, ના કોઈ સુખ કે સુખદ સ્મૃતિ. બસ સહજ જ મસ્ત રહેવાય.

‘મા’ની આ સહજાવસ્થા—શાન્ત પ્રસન્ન સ્થિતિ આપણને જાણે સૂચવે છે કે, આત્માનું આવું ઐશ્વર્ય સિદ્ધ કરવા જ માનવદેહ મળ્યો છે, એમાં જ આપણા અસ્તિત્વનો અર્ક છે. શ્રી રમણનાં વચનોનો નિષ્કર્ષ આમાં સીધો અનુભવાય છે : ‘You are the ‘SPIRITUAL SELF’ Be That’.

જેમાં અહમ્—મમનું ખેંચાણ નથી એવી ‘મા’ની સહજધારામાં કબીરવાણીનો પ્રતિઘોષ સંભળાય :

જો કહું કરું સો પૂજા

જહં જહં જાઉં સોઈ પરિકમ્મા...

સાધુ સહજ સમાધિ ભલી

જોકે, આનંદની મસ્તી બે પ્રકારની હોય છે. એક પ્રગટ જેમ કે, ફૂલ ખીલે, ગીત ઝરે, સંગીત વહે, નૃત્ય પ્રગટે. બીજી સૂક્ષ્મ જે કેવળ અનુભૂતિગમ્ય. જેમાં સહજ અંતર્ધારા વહે. એનો રસ ભીતર જ રહે. એમાં સાતત્ય, અખંડિતતા તેમજ અવિચ્છિન્નતા હોય. કોઈ ઉત્તેજના—આવેશ નહીં, સ્તબ્ધતા—શૂન્યાવકાશ હોય. ‘મા’ની નિજાનંદની મસ્તી આવી સૂક્ષ્મભીતરી છે, સહજ

૨૪

અધ્યાત્મ

અને શાશ્વત. એમાં મગ્ન મન કવિ સુંદરમ્ની જેમ એટલું જ ગણગણી શકે : ‘મેરે પિયા મૈં કહું નહીં જાનું, મૈં તો ચૂપચાપ ચાહ રહી.’ તો કેવળ પ્રભુમયતા એ ‘મા’ સર્વેશ્વરીનું આંતરઐશ્વર્ય છે; જેમાં સર્વ કિલ્મિષો હઠાવી મંગલમયતા પ્રસારવાની સહજ ક્ષમતા છે.

‘મા’ની અદ્ભુત ત્યાગવૃત્તિ

‘મા’ સર્વેશ્વરીનું સમસ્ત જીવન જ ઉપનિષદના તેન ત્યક્તેન ભુજીયા: (ત્યાગીને ભોગવો)નું જાણે જીવંત નિદર્શન છે. ‘મા’ સર્વેશ્વરીની શિશુ અવસ્થામાં પણ એમની ત્યાગવૃત્તિ સહજ પ્રગટતી રહી છે. કપૂરાની શાળામાં રિસેસમાં ઘરેથી ‘કંઈક વિશેષ’ કાજુ, બદામ, પાઈનેપલના ટુકડા મેળવતી સરોજ શાળાને દરવાજે રાહ જોતી(!) ઊભેલી બહેનપણીઓમાં તે વહેંચી દેતી. વ્યારામાં એક પડોશીબહેન વારંવાર દૂધ માગવા આવી પહોંચતાં. તેથી ‘મા’ની બહેનો કંટાળી ‘દૂધ નથી’ એમ કહેતી તો સરોજ બહાર જઈ કહેતી ‘કાકી, દૂધ તો છે ચાલો, આપું.’ શાળાના આચાર્યપદેથી રાજીનામું આપ્યા બાદ ‘મા’ને સન્માનના પ્રતીક તરીકે સ્ટાફે એક કવર આપ્યું તો દાદર ઊતરતાં તે કવર એક પટાવાળા ભાઈને આપી દીધેલું. કર્પૂરવનમાં ત્રણ ધોરણની જ શાળા હોવાથી, આગળ ભણવા વ્યારા જવાનું થયું તો ગામ—ઘર—માતાપિતા સહજ છૂટી ગયાં. પણ અધોરેખિત (underline) કરવા જેવી વાત એ છે કે, ‘મા’નો આ સ્થૂળ—દેખીતો ત્યાગ એમના ભીતરની સ્વજનો પ્રત્યેના પ્રેમને આછો—ઓછો કરવાને બદલે વધારે સમૃદ્ધ કરે છે.

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૨૫

૧૯૭૦માં મહાત્મા શ્રી યોગેશ્વરનાં સુરતના સનાતન હોલમાં યોજાયેલાં પ્રવચનો સાંભળવાનો સુયોગ ‘મા’ને પ્રાપ્ત થયો અને પછી તો પ્રવચનો—શિબિરોનો દોર એવો શરૂ થયો કે, ‘મા’એ વીસ વીસ વાર દર્શન—શ્રવણ યજ્ઞની કૃતાર્થતા અનુભવી. એમાં અહંકારવિસર્જન એવું થતું રહ્યું કે, લગભગ નિદ્રાત્યાગ, અત્યંત મિત આહાર, ઉપવાસો, પ્રાર્થનાઓમાં શરીર—મનથી પરે રહેવાના પ્રયત્નો થવા લાગ્યા. લૌકિક જગતમાં રહે, સંનિષ્ઠ વહીવટીકાર્ય (૭થી ૭) કરે પણ એમનો સૂક્ષ્મ અનુબંધ સતત શ્રી ગુરુદેવ પ્રભુ સાથે! વેકેશનમાંય આરામનો ત્યાગ, શ્રી મોટાના મૌનમંદિરમાં એકાંત મૌન સાધનામાં કે શ્રી સદ્ગુરુ આયોજિત શિબિરોમાં મનની વિશ્રાન્તિ અનુભવે. કર્પૂરવન થોડા દિવસ રહી, માતાપિતા સાથે નિરાંતે, સગવડ—સુવિધાભર્યા સ્નેહભરપૂર વાતાવરણના ત્યાગનાં પ્રકરણો જાણે ક્રમશઃ ખૂલવા માંડ્યાં; પણ આનંદ ઐશ્વર્ય અકબંધ!

ફોન : દુકાન : ૨૨૫૮૮૧૨ ઘર : ૨૬૬૪૦૭૮

મોબાઈલ : ૯૩૭૪૭૧૦૩૦૪

દીપક સી. મહેતા

❖ કૃષ્ણા ફિલ્મ્સ એન્ડ સ્ટુડિઓ ❖

૧, શ્યામ એપાર્ટમેન્ટ, કાકડીઆ કોમ્પ્લેક્ષ પાસે,
ઘોડદોડ રોડ, સુરત-૩૯૫૦૦૧

૨૬

અધ્યાત્મ

A Glimpse of Shree Hari—ni Shabda Yatra

—Hiteshbhai

Shree Hari—ni Shabda Yatra is truly amazing! It is exactly what the nam suggests—God’s words. It is divine. It is sacred. It is a holy scripture. It has the essence of all other divine scriptures combined. One need not search anywhere else as it has everything one needs including practical material to begin a step on the path of spirituality.

In this divine scripture, there are numerous incidents of divine grace (krupa prasang) which can potentially facilitate in building and solidifying one’s faith. Additionally, there are references of Shree Hari residing within MAA time after time revealing his existence in numerous ways. There are many incidents indicating that Shree Hari is always on alert taking care of every need. Indeed one can say that MAA and Shree Hari are one.

Shree Hari—ni Shabda Yatra also offers a glimpse of MAA’s divine sight (divya drashti) – a unique perspective where everything is viewed from an angle of spirituality. It also re-

veals some of MAA's divine experiences.

Shree Hari–ni Shabda Yatra also gives an account of MAA's sadhana. To an ordinary person, her sadhana is by far beyond comprehension. No scale can measure her willpower and energy. MAA has a total surrender (samarpan) of everything, herself to Shree Hari. MAA does her sadhana with a very deep devotion and love, and a solid faith. MAA is totally dedicated in following her vows (niyams), extremely regular and punctual. There is absolutely no procrastination of any kind, no exceptions whatsoever. Regardless of what time of day or night it is, she finishes her vows (niyams), even completing them in advance such as before any journey (yatra).

For guidance, **Shree Hari–ni Shabda Yatra** presents many analogies aimed at enhancing one's sadhana. One discovers that there is always something to learn from the surrounding world by reaching the destination I will have to make the efforts on my part. Create in me a high level of tenacity and enthusiasm to keep on driving. Create in me the strength and inspiration to do whatever is necessary to develop the

attributes to achieve the ultimate. Transform me. Fine tune me. Purify me. Create the necessary qualities in me to receive your **divine grace and blessings**. Make me such that I can truly understand your divine energy.

O' MAA! You are compassionate. Increase my willpower. Increase my faith and love for the divine. Completely remove my ego, impurities and weaknesses. Make me such that I have only pure thoughts and pure desires. Manifest inside me. Make me such that I can start making rapid progress. Provide a spark. A single spark will mean a lot!

O' MAA! You are compassionate. Purify my mind, body and soul. Make me an ideal human being. Make me a true devotee. Make me a true seeker. Make me such that I have a true devotion (bhakti) and a true love for the divine. Make me like a river whose ultimate goal remains the ocean. Make me like a lotus flower which can remain forever bloomed on top of muddy water.

O' MAA! You are compassionate. Make every day of my life a shibir. Make every day of my life a sadhana day. Bless me such that I spend

my energy and every moment primarily for achieving the ultimate. Bless me such that I can fully implement the teachings from **Shree Hari-ni Shabda Yatra** in my life. Wash away any and all impurities within me. Shower upon me your **divine grace and blessings**. Thanks!

Thanks very much for reading this letter and please accept my apologies for taking your valuable time.

Pranam. Pranam. Pranam.

નસીબ ફુટેલા છે.

લોટરી લીધી અને ન લાગે તો તમે કહેશો કે નસીબ ફુટેલાં છે. બાળક પેદા થયું વિચાર્યું હતું કે છોકરો આવશે પરંતુ છોકરી આવી તો તમે કહેશો કે નસીબ ફુટેલાં છે. સોદો કર્યા અને નુકશાન થયું તો તમે કહેશો કે નસીબ ફુટેલા છે. અરે ભાઈ તમારું નસીબ દિવસમાં કેટલી વાર ફુટે છે? કબીર કહે છે કે, નસીબ એ દિવસે ફુટે છે જે દિવસે માણસના હૃદયમાંથી પ્રેમ અને વિશ્વાસ જતો રહે છે ભગવાન મહાવીર કહે છે કે, માણસનું નસીબ એ દિવસે ફુટે છે. જે દિવસે તે સમ્યક-દર્શન-ચરિત્રથી ભ્રષ્ટ થઈ જાય છે.

ગૌમાતા નમો નમઃ

—મીતકુમાર નાયક

ભારતીય સંસ્કૃતિમાં આદિકાળથી ગાયને માતાનું રૂપ માનવામાં આવે છે. ભારતનાં ઋષિમુનિઓ અને મહર્ષિઓ મનુષ્યના નિરામય સ્વાસ્થ્ય અને દીર્ઘ આયુષ્ય માટે ગાયનું પંચગવ્ય કેટલું ઉપરાકરક છે, તે વર્ષોથી કહેતા આવ્યા છે. ગાયનું પંચગવ્ય એટલે દૂધ, દહીં, ઘી, છાશ અને છાણ. ગાયમાંથી મળતી આ પાંચેય વસ્તુઓનું મહત્ત્વ પૃથ્વી પરની કોઈ પણ મૂલ્યવાન વસ્તુ કરતાં જરા પણ ઓછું નથી. છાશને તો દેવતાઓ પણ પૃથ્વી પરનું અમૃત માને છે.

ભારતનો છેલ્લા ૬ હજાર વર્ષનો ઇતિહાસ જોઈશું તો વેદકાળ, રામાયણ અને મહાભારત કાળમાં ગાયોનું ખૂબ જ મહત્ત્વ હતું. ગાયોનાં ઘી, દૂધ માનવીને દીર્ઘ નિરોગી આરોગ્ય, બુદ્ધિશક્તિ અને રોગરહિત લાંબુ આયુષ્ય આપનારાં છે. આધુનિક યુગના હઠીલા રોગો જેવા કે, લોહીનું દબાણ, કબજિયાત, અશક્તિ, અનિદ્રા, કોલેસ્ટ્રોલ, હૃદયરોગ વગેરેમાં ગાયનું દૂધ એક માત્ર ઉપાય છે. ગૌ હત્યા બંધ કરવાની ગુજરાતમાં શરૂ થયેલી ઝુંબેશ આ સંજોગોમાં માત્ર યોગ્ય નહીં, અત્યંત આવશ્યક છે. જે વ્યક્તિ પ્રતિદિન ગૌ મૂત્ર વહેલી સવારે નરણાકોઠે તાજુ જ સેવન કરે છે તેમને નાના-મોટા રોગ ક્યારેય થતા નથી. આપણા વેદો, પુરાણો અને ગ્રંથોમાં ગાયને સૂર્યની પુત્રી કહેવામાં આવી છે. ગાયની પીઠના ભાગમાં એક

વિશિષ્ટ ચક્ર આવેલું હોય છે. જેમાંથી સૂર્યકિતુ નાડી નીકળીને ગાયના સમગ્ર શરીરમાંથી પસાર થાય છે. આ સૂર્યકિતુ નાડી દ્વારા સૂર્યનાં દિવ્યકિરણ કે જેને 'ગો' નામે ઓળખવામાં આવે છે, તે 'ગો' કિરણ ગાયના શરીરમાં ગ્રહણ થાય છે. આ સૂર્યકિતુ નાડી સૂર્યનાં આ દિવ્ય કિરણને ગાયના યકૃત (પિત્તાશય)માં સંગ્રહ થઈ સુવર્ણપિત્ત એટલે કે ગોરોચન બનાવે છે. સામાન્ય ભાષામાં આ ગોરોચનને આપણે 'ગો-ચંદન' તરીકે પણ ઓળખીએ છીએ. આ ગોરોચનનો રંગ સંપૂર્ણ સોનેરી અને તેનું કદ સોપારી જેવું હોય છે. ગોરોચન અમૂલ્ય ઔષધ છે. તે શુક્રાણુવર્ધક, નેત્રરોગ, વિષદોષ, ગાંડપણ, કૃષ્ણ અને ગર્ભસ્રાવમાં ખૂબ ઉપયોગી છે. આ સુવર્ણપિત્ત (ગોરોચન)નાં કારણે જ ગાયના દૂધ, ઘી, માખણ, દહીં, છાશ, ગૌમૂત્ર અને ગોબરમાં પીળાશ હોય છે.

ગાયનું દૂધ ચાંદીના વાસણમાં ઉકાળી દહીં બનાવી તે દહીં ગર્ભવતી સ્ત્રીને આપવાથી તેનું બાળક બુદ્ધિમાન અને સ્વસ્થ જન્મે છે. ગાયના દૂધમાં ઘી નાખીને પીવાથી શક્તિ વધે છે તથા મળમાર્ગનાં રોગો દૂર થાય છે. ગાયના દૂધમાં ભેંસના દૂધ કરતાં છગણું કેરોટીન વધારે હોવાથી આંખોની જ્યોતિ વધે છે. ગાયના દૂધમાં કાર્બોહાઈડ્રેટ્સ, ખનીજતત્ત્વો, પ્રોટીન, વિટામીન્સ ભરપૂર હોય છે. જે વ્યક્તિને ઉચ્ચ રક્તદાબ હોય તથા હાઈકોલેસ્ટ્રોલ આવતું હોય તેણે મલાઈ કાઢેલું ગાયનું જ દૂધ પીવાનો આગ્રહ રાખવો જોઈએ. આજકાલ કીટનાશકો માટે ઝેરી દવાઓનો પુષ્કળ પ્રમાણમાં ઉપયોગ થાય છે. પરંતુ ગાયનાં દૂધમાંથી બનાવેલી છાશનું નીતર્યું પાણી અને લીમડાનો ઉકાળો અમોઘ કીટનાશક છે.

હિંદુ સંસ્કૃતિમાં દેવ-દેવતાઓ સમક્ષ ચોખ્ખા ગાયના ધીનો દીવો કરવાનું વિધાન છે. તેનાથી વાતાવરણમાં પવિત્રતા જળવાય છે તથા કોઈ ખરાબ તત્ત્વ આસપાસ રહેતું નથી. ગાયના ધીનાં દીવાથી વાતાવરણમાં ઓઝિસન નામનું તત્ત્વ ભળે છે. ગાયનું ધી પગનાં તળિયે કાંસાની વાટકીથી ઘસવાથી નિંદર સારી આવે છે, અને શરીરની સમગ્ર ગરમી નીકળી જાય છે, તથા નેત્રોનું તેજ પણ વધે છે. ગાયનાં ધીનાં ટીપાં નાકમાં નાખવાથી અકાળે સફેદ થયેલાં વાળમાં ઘણો ફાયદો થાય છે, તથા વાળનો જથ્થો પણ વધે છે.

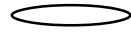
થોડા સમય પહેલાં જ સૌરાષ્ટ્રમાં ગોપાલકો ઉપર એક સર્વ કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં ૫૦૦ ગામનાં ગોપાલક પરિવારોનાં કરાયેલાં સર્વેક્ષણમાં એ તારણ બહાર આવ્યું કે, ગૌચરમાં ગાયો ચરાવીને જીવનારી પ્રજામાં કોઈ પણ વ્યક્તિને શરીરની અંદરથી રોગોની ઉત્પત્તિનું પ્રમાણ ખૂબ જ નહિવત્ હતું, જ્યારે ભેંસનું દૂધ ખાનારી પ્રજાની તુલનાએ ગાયનું દૂધ ખાનારી પ્રજા વધુ શક્તિશાળી, નિરોગી, વધુ પાણીદાર તથા સુડોળ બાંધાની હતી. જ્યારે ભેંસનું દૂધ ખાનારી પ્રજા આળસુ, મેદસ્વી અને અંદરથી ઉત્પન્ન રોગોથી પીડાતી હતી. વૈજ્ઞાનિક દષ્ટિકોણથી વાત કરીએ તો પણ એ પુરવાર થઈ ચૂક્યું છે કે, અન્ય દૂધ કરતાં ગાયનું દૂધ પોષણ અને બુદ્ધિક્ષમતા વધારનાર તથા સાત્ત્વિક હોવાથી વ્યક્તિની નેગેટીવીટી દૂર કરે છે, અને સાત્ત્વિક બુદ્ધિનું નિર્માણ કરે છે. એક પુસ્તકમાં મેં વાંચ્યું હતું કે, દેશની સમગ્ર પ્રજાને ગાયનું દૂધ નિયમિત પિવડાવવામાં આવે તો દેશમાંથી ભ્રષ્ટાચાર નિર્મૂળ કરી શકાય છે. આ વાતને

સમર્થન આપતી બીજી એક ઘટના અહીં ઉલ્લેખું છું કે, છત્તીસગઢના નક્સલ પ્રભાવિત આદિવાસી વિસ્તારોમાં યુવાનોને ગાયનું દૂધ પીવડાવવાની શરૂઆત કરી થોડા સમય બાદ તેમનામાં રહેલી હિંસાત્મક માનસિકતા દૂર થઈ ગઈ હતી.

આજે ગુજરાતમાં સ્વામિનારાયણ મંદિર, જગન્નાથજી મંદિર, ગઢડા, સારંગપુર, અક્ષરધામ, ગુરુકુલ—છારોડી જેવી અનેક ધાર્મિક જગ્યાઓમાં માલધારીઓ અને પશુપાલનનાં શોખીનો ગાયોનો ઉછેર કરી રહ્યા છે, જે ખૂબ જ પ્રશંસનીય બાબત છે. આજે સમાજમાં હિંદુઓની ધર્મભાવના ગાય સાથે જોડાઈ ગઈ છે. જે આમ તો પરાપૂર્વથી ચાલ્યું આવે છે. પરંતુ આજમાં અને ગઈકાલમાં ફરક એટલો છે કે, આજે માત્ર ધર્મભાવના સાથે ગાય જોડાયેલી છે. ગાયને આપણે, આપણી સમાજ વ્યવસ્થાથી દૂર ધકેલી દીધી છે, અને એટલે જ આપણી વિડંબનાઓ શરૂ થયેલ છે.

છેલ્લે એટલું જ કહેવાનું કે, સમાજનાં અભિન્ન અંગ તરીકે ગાયોને ધર્મભાવનાની સાથે સાથે સમાજ વ્યવસ્થામાં પણ સાથે રાખી તેમનાં પંચગવ્ય—અમૃતને રોજંદા જીવનમાં સ્થાન આપીએ તથા હિંદુ સંસ્કૃતિમાં જેને ‘માતા’ તૂલ્ય ગણવામાં આવેલ છે, તે ગૌમાતાના સંવર્ધન માટેના બધા જ પ્રયત્નોમાં યતકિંચિત યોગદાન આપીને આપણાં સમાજ, રાજ્ય અને દેશને વિશ્વમાં સૌથી ઊંચા સ્થાન પર લઈ જઈએ.

(સાભાર—સંકલન શ્રેણી (પાક્ષિક) જૂન, ૧૫)

આનંદનો ઝરો

—જ્યોતિ થાનકી

‘અરે, આ કોને વાગ્યું? મીના, ગીતા કે છોકરાંઓ તો કોઈ છે નહીં. તો પછી આ લોહી કોને નીકળ્યું હશે?’ ‘કાના ઓ કાના’ કહીને લાલજીશેઠે બૂમ પાડી. પણ કાનો ઉપલે માળે હતો એટલે તેણે સાંભળ્યું નહીં પણ અંદરના ઓરડામાંથી અમીતા બોલી :

‘બાપુજી, કંઈ કામ છે?’

‘અમીતા, કોઈને લોહી નીકળ્યું લાગે છે. અહીં આવીને જુઓ તો.’ પણ અમીતા ઊભી થઈ શકે તેમ હતી જ નહીં. તેના જ પગમાંથી લોહીની ધાર થઈ હતી અને તે પગ દબાવીને બેઠી હતી પણ લોહીની ધારે ધારે તેના સસરા ઓરડામાં આવી પહોંચ્યા.

‘અરે, તમને વાગ્યું છે? શું વાગ્યું? કેવી રીતે? ક્યાં?’ એકસામટા અનેક પ્રશ્નો લાલજીશેઠે પૂછી લીધા.

‘ના બાપુજી, ખાસ કંઈ બહુ વાગ્યું નથી. આ તો સવારે બાથરૂમમાં ડેટોલની શીશી ફૂટી ગઈ હતી. તે કાચ રહી ગયો હશે તે ખૂંચી ગયો. એટલે લોહી નીકળ્યું.’

‘પણ તમે મને બૂમ કેમ ના પાડી? તરત જ કહેવું જોઈએ ને! ઊભાં રહો. હમણાં હું એન્ટિસેપ્ટિક લોશન લગાવી દઉં છું.’ કહીને લાલજીશેઠ ઝડપથી ગયા અને અમીતા આનંદાશ્ચર્યથી સસરાને જતા જોઈ રહી અને તેને યાદ આવી ગયો પોતાના પિયરે બનેલો પ્રસંગ. તે દિવસે ફોસ્ફોમીનની બોટલ તેના હાથમાંથી પડી ગયેલી ને ફૂટી ગઈ. તેનો કાચ સાફ

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૩૫

કરતાં એના હાથમાં વાગી ગયેલો ત્યારે એના બાપુજી કેવા તો ગુસ્સે થયેલા!

‘આટલી બધી બેદરકારી! ભાન પડે છે કે નહીં? હાથમાંથી વસ્તુ પડે જ કેમ?’ ત્યારે અમીતાને કેવું ખોટું લાગી ગયું હતું કે હાથમાં લોહી નીકળે છે એની બાપુજીને ચિંતા નથી ને શીશી ફૂટી ગઈ તેની તેમને ચિંતા છે! ત્યાં તો એના સસરા લોશન, રૂ ને પાટો લઈને આવી ગયા.

‘લાવો બાપુજી, હું લગાડી લઈશ ને પાટો બાંધી લઈશ.’ અમીતાનો સંકોચ બાપુજીની નજરથી છાનો ન રહ્યો. એટલે એમણે કહ્યું, ‘હા. હું એક્સપર્ટ ડોક્ટર નથી. પણ ભાંગ્યાંતૂટ્યાં મશીનો સરખાં કરનાર એન્જિનિયર જરૂર છું. જુઓ તો ખરાં, મને આવડે છે કે નહીં!’ અમીતાનો ઘા સાફ કરી તેને પાટો બાંધી દીધો અને આરામ કરવા કહ્યું. વળી થોડીવારમાં એક પુસ્તક લઈને આવ્યા ને કહ્યું. ‘આ પુસ્તક તમને જરૂર ગમશે. વાંચો.’ તે હતું હરીન્દ્ર દવેનું પુસ્તક ‘માધવ ક્યાંય નથી.’

અમીતાના સાહિત્યના શોખ વિષે બાપુજી જાણતા હતા. એટલે જ તેને મનગમતાં પુસ્તકો અવારનવાર વાંચવા આપતા રહેતા. આ પુસ્તક પણ એના માટે જ લાવેલા. આજે આટલું સુંદર પુસ્તક હાથમાં રહી ગયું અને એના મનના પુસ્તકનાં પૃષ્ઠો ઊઘડતાં રહ્યાં.

હજુ છ મહિના પહેલાં તેણે પરણીને આ ઘરમાં પહેલો પગ મૂક્યો ત્યારે જ એને સત્કારતાં એના સસરાએ કહેલું :

‘અમીતા, આજથી તમે આ ઘરનું એક અંગ છો. જેવો દીપક એવાં જ તમે. અહીં કોઈ પણ જાતનો સંકોચ રાખશો નહીં. તમારા બાની ગેરહાજરી મીના અને ગીતા તમને નહીં

૩૬

અધ્યાત્મ

સાલવા દે. આમ કહીને એના પ્રથમ ગૃહપ્રવેશ નિમિત્તે એના સસરાએ પન્નાલાલ પટેલના ‘શિવ—પાર્વતી’ પુસ્તકના પાંચ ભાગનો સેટ એને ભેટ આપ્યો. અને આવી લગ્નભેટ મેળવીને તે આનંદાશ્ચર્યથી સસરાને જોઈ રહી.’

ત્યારે એના સસરાએ કહ્યું, ‘તમારા સાહિત્યના અને વાચનના શોખની મને ખબર છે.’

‘સારું, બાપુજીને હવે ચર્ચા કરવા કંપની મળી ગઈ.’

‘પણ એથી તમને કંઈ છુટ્ટી નહીં મળી જાય!’

‘અમીતા, પુસ્તકો આપીને પછી બાપુજી આપણે વાંચ્યું કે નહીં એની પરીક્ષા કરવાના. એટલે સરખી રીતે વાંચવું પડે.’

‘પણ આ વખતે બાપુને હોશિયાર વિદ્યાર્થી મળ્યો છે, તે ફર્ટકલાસ માર્ક્સ મેળવશે.’ દીપકે અમીતા સામે જોઈ ગૌરવથી કહ્યું.

આવા પ્રસન્ન મધુર વાતાવરણમાં એનો પ્રથમ ગૃહપ્રવેશ થયો હતો. પછી તો એક પછી એક પ્રસંગો એવા બનતા ગયા કે જાણે તે વરસોથી આ ઘરમાં રહેતી હોય એમ ઘરના એક અંગરૂપ બનતી ગઈ.

તે દિવસે બાની પુણ્યતિથિ હતી. અને એ નિમિત્તે ભજનોનો કાર્યક્રમ રાખેલો હતો. કાર્યક્રમ બાદ મહેમાનોની વિદાય પછી તેણે બાની છબી યથાસ્થાને ગોઠવી. ત્યાં મીના ભાભી આવી પહોંચતાં તેણે પૂછ્યું, ‘ભાભી, બા બહુ જ પ્રેમાળ હશે, નહીં? એમની આંખો ઉપરથી એવું લાગે છે.’

‘હા, અમીતા, એમની તે શી વાત કરું?’ બાનું નામ લેતાં જ મીનાભાભીના ચહેરા ઉપર અને અવાજમાં આવેલો ઉમળકાનો ભાવ અમીતાના અંતરને સ્પર્શી ગયો.

‘હા. બાની વાત તો વળી સાવ અનોખી. ત્યારે તો હું નવી નવી સાસરે આવેલી. ઘરમાં કંઈ આટલી જાહોજલાલી ન હતી. બાપુજી કંપનીમાં નોકરી કરતા હતા. અને તેઓ એજિનિયરિંગ કોલેજમાં ભણતા હતા. સુરેશભાઈ ને દીપકભાઈ નિશાળમાં ભણતા હતા. ઉષાબહેનનાં લગ્ન અમારી સાથે જ થયેલાં એટલે તેઓ સાસરે હતાં. ઘરમાં પુષ્કળ કામ રહેતું. નોકરચાકર ન હતા. બધું જ કામ બા જાતે જ કરતાં. હું તો એસ.એસ.સી. પાસ થઈને ગયેલી. મને કશું જ આવડતું નહીં. શરૂઆતમાં મને એવી ગભરામણ થતી પણ બા મને કંઈ કામ કરવા દેતાં જ નહીં. ઊલટું કહેતાં, ‘હું છું ને, પછી તારે શી ચિંતા? બસ તું મને મદદ કર. હું બધું સંભાળી લઈશ.’ એમને મદદ કરતાં કરતાં ક્યારે હું દાળશાકના મસાલા કરતી થઈ ગઈ અને ક્યારે મોહનથાળની ચાસણી બનાવવા લાગી એની મને ખબરેય ન પડી. બાને તો બપોરે જમીને સૂઈ જવાની ટેવ. તેઓ સૂઈ જાય એટલે હું વાસણ-રસોડું બધું સાફ કરી નાંખું. બે દિવસ તો આ ચાલ્યું. પછી બાએ મને કહ્યું, મીના અહીં મારી બાજુમાં સૂઈ જા. તુંય સવારની કામ કરે છે. થાકી ગઈ હોઈશ.’

‘પણ બા, મને બપોરે ઊંઘ જ આવતી નથી.’

‘જો મીના, બપોરે અર્ધો કલાક આરામ કરી લઈએ ને તો પછી એવાં તાજાં થઈ જવાય કે ઢગલો કામ પડ્યું હોય તો ઘડીકમાં થઈ જાય, તને ઊંઘ ન આવે તો ચોપડીમાંથી મને કંઈક વાંચી સંભળાવ.’ આમ તેઓ મને તેમની બાજુમાં સુવડાવી દેતાં જેથી હું છાનીમાની ઊઠીને એકલી કામ ન કરવા માંડું.

(ક્રમશઃ)

ભગવાનનો ઓરડો

—ડૉ.આઈ.કે.વિજળીવાળા

એક ખૂબ પૈસાદાર માણસ હતો. એનું ઘર એટલા વિસ્તારમાં સૌથી સુંદર હતું. એક એકથી ચડિયાતા ઓરડાઓ અને ઉત્કૃષ્ટ રાચરચીલું. ઓરડાઓની સજાવટ પણ એણે દેશવિદેશથી મેળવેલાં તૈલચિત્રો અને દુર્લભ શિલ્પોથી કરેલી. બધા જ ઓરડાઓમાં પૂજાનો ખંડ તો એણે બેઠકખંડ કરતાં પણ વધારે સજાવેલો. ઘરના ઉપરના માળે પાછળના ભાગમાં સૌથી શાંત ખૂણામાં પૂજાખંડ આવે તેવી ગોઠવણ કરેલી. પૂજાના ખંડની સજાવટમાં ક્યાંય કશી જ ખામી નથી રહી ગઈ તેની ખાતરી કરી લીધા પછી એણે ભગવાનને આમંત્રણ આપ્યું.

ભગવાન આવી પહોંચ્યા. એમને પ્રણામ કરી, યથાયોગ્ય સ્વાગત કરી હરખભેર પેલો માણસ એમને ઉપરના માળે આવેલ પૂજાખંડ સુધી લઈ ગયો. ત્યાં રાખેલા આસન પર ભગવાનને બિરાજવા કહ્યું. મંદ મંદ હસતા ભગવાન આસન પર બેઠા. પેલા માણસે કહ્યું, ‘ભગવાન! મારા નાથ! મારા પર તમે ખૂબ કૃપા કરી છે. આજથી આ પૂજાખંડ તમારો છે. તમે અહીં જ રહેજો. તમારા માટે મેં સંપૂર્ણ વ્યવસ્થા કરી જ રાખી છે.’ ભગવાને સંમતિભાવથી મસ્તક હલાવ્યું. પ્રભુને પગે લાગીને એ માણસ નીચે આવ્યો. આનંદ સાથે પોતાના કામમાં પરોવાયો. સાંજ ક્યારે પડી ગઈ એનો એને ખ્યાલ પણ ન રહ્યો.

અર્ધી રાતે મુખ્ય દ્વાર પર ધડાધડી સંભળાઈ. એ માણસ

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૩૯

ઊઠી ગયો. રાત્રિના બે વાગ્યે કોણ હોઈ શકે અને આ ધમાલ શાની હોઈ શકે તેનો વિચાર કરતાં એણે બારણું ખોલ્યું. જુએ છે તો લાલ આંખો, માથે નાનાં નાનાં શીંગડાં અને પાછળ અણીદાર પૂંછડાંવાળા શેતાનના સાથીદારો!! ઘરનું દ્વાર ખૂલતાં જ એ બધાએ અંદર આવવા હલ્લો બોલાવ્યો. પેલા માણસે હતું તેટલું જોર કરીને બારણું બંધ કરવા કોશિશ કરી. અર્ધા કલાકની માથાકૂટ પછી એ બારમું બંધ કરી શક્યો. બારણું બંધ થયું તો પણ બહારથી એના પર ધડાધડ પડતી લાતોનો અવાજ આવતો જ રહ્યો. પેલો માણસ થાકીને લોથ થઈ ગયો. બાકીની રાત એણે કાગાનીંદરમાં જ પસાર કરી. બીજી રાતે આવું જ ચાલ્યું. ત્રીજી રાતે પણ એ જ ઘટનાનું પુનરાવર્તન થયું. દરરોજની આવી ધડાધડથી કંટાળેલા એ માણસને વિચાર આવ્યો, ‘આટલો બધો અવાજ થવા છતાં ભગવાન બહાર કેમ નહીં આવતા હોય? કદાચ એવું તો નહીં હોય ને કે પૂજાનો ઓરડો પાછળની તરફ છે એટલે ત્યાં આ અવાજ જ નહીં પહોંચતો હોય?’ આવું વિચારી બીજા દિવસે ભગવાનને પૂછીને ખાતરી કરવાનું નક્કી કરી એ સૂતો.

સવાર પડતાં જ એ પૂજાખંડમાં ગયો. ખાલી જ વાસેલું બારણું એણે ખોલ્યું. ભગવાન પોતાના આસન પર એ જ મધુર હાસ્ય સાથે બિરાજમાન હતા. જેવી એ માણસની આંખો ભગવાનની આંખો સાથે મળી કે તરત ત્રણ ત્રણ રાતની માનસિક યાતના ફરિયાદના સ્વરૂપે બહાર આવી ગઈ. એ બોલ્યો, ‘ભગવાન! તમારું વર્તન મને નથી સમજાતું. પાછળથી ત્રણ ત્રણ રાતોથી હું શેતાનના મોકલેલા દૂતો સાથે જંગ ખેલી

૪૦

અધ્યાત્મ

રહ્યો છું. કેટલી બુમરાણ અને ધમાચકડી થાય છે છતાં તમે તો આરામથી સૂતા હો છો! શું તમારા મનમાં મારા માટે જરા પણ ચિંતા નથી? મને તો એમ હતું કે મારા પૂજાખંડમાં તમારી સ્થાપના થયા પછી તમે મારું રક્ષણ કરશો. એ માટે તો મેં તમને મારા બંગલાનો સૌથી ઉત્તમ ઓરડો રહેવા માટે આપ્યો છે. તમારા ઊઠવાથી લઈને સૂવા સુધીની બધી જ જવાબદારીઓ મારે માથે ઉઠાવી લીધી છે. પણ તમે તો ખરા છો! ઘરમાં તમારી હાજરી હોવા છતાં મારા ઘરને શેતાનથી બચાવવા મારે જંગ ખેલવો પડે છે અને રોજ રાત્રે એ તાકાતવાળા શેતાનના દૂતો સામે ઝીક ઝીલવી પડે છે. આ તમારો કયા પ્રકારનો ન્યાય કહેવાય પ્રભુ?’

‘દીકરા!’ અતિ મીઠા અવાજે ભગવાન બોલ્યા, ‘હું તને ચાહું જ છું. અને તારી ચિંતા પણ મને છે જ. પણ તું મને જેટલું સાચવવા માટે આપે તેટલું જ મારાથી સાચવી શકાય ને? મને તેં આ પૂજાખંડ સોંપી દીધો પણ બાકીનું આખું ઘર તો તેં તારી પાસે જ રાખ્યું છે! મારામાં શ્રદ્ધા જરૂર મૂકી, પણ સર્વસ્વ ન સોંપ્યું. આ ઓરડો તો મારો એટલે કે, ભગવાનનો ઓરડો કહેવાય છે. પણ ઘર તો તારું જ કહેવાય છે! પૂજાના ખંડનો માલિક હું, પરંતુ બાકીના આખા ઘરનો માલિક તો તું જ રહ્યો છે. અને તું એ પણ જોઈ લે કે આ ઓરડામાં આવવાની કોઈ આસુરી તત્વ હિંમત પણ કરી શકે છે ખરું?’

પેલા માણસને પોતાની ભૂલ સમજાઈ. એની આંખમાંથી ટપ...ટપ...ટપ...કરતાં આંસુ સરી પડ્યાં. ભગવાનના પગ પકડીને રડતાં રડતાં એ બોલ્યો, ‘પ્રભુ! મને માફ કરી દો.

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૪૧

આજથી કંઈ પણ મારું નહીં. મારું ઘર, મારી સંપત્તિ અરે, મારું સમગ્ર જીવન પણ આજથી તમારું. દરેક વસ્તુ તમારે ચરણે, દીનાનાથ! આજથી તમે એ દરેક વસ્તુનો કબજો સંભાળી લો!’ એટલું કહીને એણે પૂજાના ખંડનાં બારણાં ખોલી નાખ્યાં. ભગવાને એને ક્ષમા આપી, આશ્વાસન આપ્યું અને એ રાતથી એને નિરાંતે સૂઈ જવા કહ્યું.

રાત પડી. બારણાંની બહાર ભયંકર ટેકારો અને હોંકારા— પડકારા શરૂ થયા. એ માણસની ઊંઘ ઊડી ગઈ. શોરબકોર પરથી લાગતું હતું કે એ દિવસે સૌથી વધારે રાક્ષસો એકઠા થયા હશે. એ બેઠો થઈ ગયો. એને થયું કે જો કોઈ પ્રતિકાર નહીં કરવામાં આવે તો આજે શેતાનો બારણું તોડીને ઘરને ઊથલપાથલ કરી જ નાખશે. ધ્રાસ્કા સાથે એણે દોટ મૂકી. હજુ તો પોતાના ઓરડાનાં દ્વાર સુધી પહોંચ્યો, ત્યાં જ એણે દિવ્ય પ્રકાશથી વીંટળાયેલા ભગવાનને દાદરો ઊતરતા જોયા. એ ઊભો રહી ગયો. ભગવાને આગળ વધીને દરવાજો ખોલ્યો. એમના દિવ્ય સ્વરૂપનાં દર્શન થતાં જ શોરબકોર કરતા શેતાનો ચૂપ થઈ ગયા. એક પણ માઈનો લાલ બારણાંને હાથ લગાવવાની હિંમત પણ ન કરી શક્યો. થોડી વારમાં જ બે પગ વચ્ચે પૂંછડી દબાવીને બધા શેતાનો ભાગી ગયા. આંખમાં આંસુ સાથે પેલો માણસ આ દૃશ્ય જોઈ રહ્યો. ભગવાન એની સામે ફર્યા. સ્મિત કર્યું. અને પૂજાના ખંડમાં જવાને બદલે અંતર્ધાન થઈ ગયા.

એ ઘરનાં બારણાં પછી કોઈ પણ શેતાને ક્યારેય ખખડાવ્યાં નહીં.

૪૨

અધ્યાત્મ

જીવનની પ્રાથમિકતા પરિવાર કે પૈસો?

—નીલમ દોશી

નિકલે થે કહાં માલૂમ નહીં, જાના હૈ કહાં માલૂમ નહીં,
દિન—રાત ભટકતે કદમોંકો, મંઝિલકા નિશાં માલૂમ નહીં.

શિશુ પહેલી વાર ચાલતા શીખે ત્યાર પછી જીવનભર એની દોટ ચાલુ રહે છે. એ સતત ભાગતો રહે છે. ક્યાં? કોની પાછળ? શા માટે? એ બેહૂં વચારવા જેટલો સમય એની પાસે ક્યાં હોય છે? કામ, કામ અને કામ. સુખ—સગવડનાં નવાં નવાં સાધનો, આલીશાન બંગલાઓ બનાવવા એ દોટ મૂકતો રહે છે.

જીવનમાં કામ અગત્યનું છે એની ના નહીં, પણ કોને ભોગે? પહેલી પ્રાથમિકતા કઈ? કામ, પરિવાર કે પૈસો? કામ ચોક્કસ કરીએ, પણ ક્યારેક સંજોગોને લીધે છોડવું પડે ત્યારે એ છોડતાં પણ આવડતું જોઈએ. જો આપણા પૈસા આપણી પોતાની વ્યક્તિને શાંતિ, સુખ કે સંતોષ ન આપી શકે તો એ પૈસાનો શો અર્થ? અત્યારે કમાઈ લઈએ, ભેગું કરી લઈએ. પછી નિરાંતે માણીશું એ આપણા સૌની સામાન્ય મનોવૃત્તિ હોય છે. આવા કોઈ વિચાર કરીને માનવી સતત દોડતો રહે છે, પણ આપણને ખરેખર એવી નિરાંત જીવનમાં કદી મળે છે ખરી? કદાચ મળે ત્યારે એ માણી શકવા જેવી શારીરિક અવસ્થા ન હોય એવું પણ બની શકે.

કુટુંબ અને સંબંધોની અગત્યતા જીવનમાં કદી ઓછી ન આંકવી જોઈએ. પૈસા હશે, પણ સંબંધોમાં કડવાશ આવે,

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૪૩

સ્વજનો પરેશાન હશે તો પૈસાથી જીવનમાં કદી સુખ, શાંતિ નહીં મળી શકે એ યાદ રાખી શકીશું?

માણસ કામ માટે હોય છે કે કામ માણસ માટે? જીવનમાં પહેલું સ્થાન કોનું? પરિવારનું? પૈસાનું? કામનું?

આનો જવાબ આપતી એક નાનકડી વાત.

મધ્યમવર્ગની રૈના પરણીને શ્રીમંત સાસરામાં આવી. બહેનપણીઓ તેના નસીબની ઈર્ષ્યા કરતી રહી ગઈ. હકીકતને ઈર્ષ્યા થાય તેવું જ હતું. ફક્ત પૈસાની શ્રીમંતાઈ જ નહીં. દિલની શ્રીમંતાઈ પણ અહીં મોજૂદ હતી. રૈનાનાં સાસુ-સસરા વહુને દીકરીની માફક જ રાખતાં હતાં.

લગ્ન વખતે માએ રાજરાણી થાઓ એવા આશીર્વાદ આપેલ, જેને ભગવાને કદાચ તથાસ્તુ કહ્યું હતું. દિવસો ઝડપથી દોડી રહ્યા હતા. દિવસે દિવસે બિઝનેસ વિકસતો જતો હતો. શાંતનું સ્વાભાવિક રીતે જ વધારે વ્યસ્ત બની ગયેલો.

રૈના ક્યારેક રવિવારે વહેલા આવવા માટે કહેતી ત્યારે પણ તેનો એક જ જવાબ રહેતો, અત્યારે કમાવાના, મહેનતના દિવસો છે. ફરવા માટે જિંદગી આખી પડી જ છે ને?

ક્યારેક ઈચ્છા છતાં વહેલા આવવાનો અમલ કરવો શાંતનું માટે બહુ અઘરો બની રહેતો. સવારથી રાતના દસ વાગ્યા સુધી તે ઓફિસમાં, ફાઈલોના ઢગલામાં કે મિટિંગોમાં ખોવાયેલ રહેતો. તે મહત્વાકાંક્ષી હતો. બિઝનેસ વિકસાવવામાં મગ્ન રહેતો. બસ, આટલું થઈ જાય, આ પ્રોજેક્ટ પૂરો થઈ જાય પછી શાંતિ એમ મનને મનાવતો રહેતો અને કામમાં ખોવાતો રહેતો. રવિવાર પણ એમાં જ પૂરો થતો. આ કંઈ નોકરી થોડી જ હતી? તે રજા લઈ શકાય? રૈના કદીક કંટાળીને ફરિયાદ

૪૪

અધ્યાત્મ

કરતી, પણ મોટે ભાગે તે મૌન રહેતી. પતિને લાગણી છે, પણ સમય નથી આપી શકતો...એ સત્ય તેણે સ્વીકારી લીધું હતું.

શાંતનું ઘેર વહેલો આવવાનો પૂરો પ્રયત્ન કરતો, પણ મોટે ભાગે સફળ થતો નહીં.

એક વાર રૈનાને તાવ આવ્યો. દવા લેવા છતાં બે-ત્રણ દિવસ સુધી તાવે મચક ન આપી. રૈના પડી પડી કંટાળતી હતી. આખો દિવસ એકલા એકલા શું કરે? અલબત્ત, ઘરમાં આખા દિવસની બાઈ હતી. ફેમિલી ડોક્ટર રોજ ઘેર આવીને તપાસી જતા, શાંતનું ફોન કરીને સમાચાર પૂછી લેતો, પરંતુ જલદી ઘેર આવવાની ઈચ્છા છતાં એક કે બીજા કારણસર આવી શકાતું નહીં. રૈનાને ફરિયાદ કરવાનો કોઈ અર્થ નહોતો દેખાતો. હવે તે ટેવાઈ ગઈ હતી. પતિની પહેલી પ્રાયોરિટી તેનું કામ હતું. એ સ્વીકાર્યે જ છૂટકો હતો ને? અલબત્ત, પતિને તેના માટે પ્રેમ નહોતો એવું પણ નહોતું જ. શાંતનું ઘણીવાર અફસોસ પણ કરતો કે પોતે પત્નીને સમય નથી આપી શકતો, પરંતુ એક કે બીજું કામ તેને રોકી રાખતું હતું.

આજે રવિવાર હતો. રૈનાને તાવ થોડો ઓછો થયો હતો, પણ હજુ સંપૂર્ણ સારું નહોતું થયું. આજે શાંતનુંએ આમ તો આખો દિવસ પત્ની પાસે રહેવાનું નક્કી કર્યું હતું, પરંતુ હમણાં જ એક અગત્યની પાર્ટી સાથે મિટિંગ ગોઠવાઈ હતી એમ ફોન આવ્યો હતો. શાંતનું મૂંઝવણમાં હતો. એક તરફ પત્ની તરફની ફરજ સાદ દેતી હતી, બીજી બાજુ આ મિટિંગમાં ન જાય તો હાથમાંથી પ્રોજેક્ટ નીકળી જાય તેમ હતો. શું કરવું? રૈના પતિની મૂંઝવણ સમજી ગઈ હતી. ફિક્કું હસીને તેણે ધીમેથી કહ્યું :

‘તમે તમારે જાવ, મારી ચિંતા ન કરો. આમ પણ આજે તો મને સારું છે.’

હજુ વાત ચાલતી હતી ત્યાં જ શાંતનુંનો ડ્રાઈવર આવ્યો, ‘સર, ચાર દિવસની રજા જોઈએ છે.’

સોરી, આજે રજાનો સવાલ જ નથી.

સાહેબ, મારી પત્ની બીમાર છે.

‘તો તું એમાં શું કરી શકવાનો? તું ડોક્ટર છે?’

‘ના, પણ સાહેબ, હું એનો પતિ જરૂર છું. અત્યારે એને મારી જરૂર છે.’

‘તારી નોકરી ચાલી જશે. આમ ચાર દિવસની રજા મને પોષાય તેમ નથી.’

‘જેવા મારાં નસીબ. સાહેબ, નોકરી તો બીજી યે મળી જશે. પત્ની તરફની ફરજ મારે ચૂકવી નથી. નોકરી પછી પહેલા મારાં કુટુંબ...’ અને ડ્રાઈવર સોરી કહીને ચાલ્યો ગયો.

શાંતનું વિચારમાં પડ્યો. ભીતરમાં કંઈક ઊથલપાથલ મચી રહી. રહી રહીને ડ્રાઈવરના શબ્દો અંતરમાં પડઘાતા રહ્યા.

બે-પાંચ મિનિટ પછી તેણે ફોન જોડ્યો, ‘આજે મારી પત્નીની તબિયત સારી નથી. સોરી, આજે મિટિંગમાં હું નહીં આવી શકું.’

બાજુના રૂમમાં સૂતેલી રૈનાના કાનમાં પતિના શબ્દો ગૂંજ્યા. તેના ફિક્કા ચહેરા પર એક ચમક પ્રસરી ઊઠી.

સૂર્યનારાયણ યાત્રા(૩)

(ગાતાંકથી શરૂ)

—મા સર્વેશ્વરી

આ સ્થળે મધ્યરાત્રિના શ્રી સૂર્યનારાયણના વિશેષ દર્શન થવાનાં છે. થોડીક ધીરજ રાખવી પડે કારણ અહીં નવ જ વાગ્યા છે. ઘડિયાળ કહે છે આ રાતના નવ થયા છે.

પણ નવ વાગ્યે પણ માના ઓરડામાં લાઈટની જરૂર નથી. સૂર્યનારાયણનો પ્રેમપ્રકાશ આ ઓરડાને અજવાળતો ઉભો છે.

સાડા અગિયારે ભર ચાંદનીના અજવાળે સૌ ગાડીમાં બેઠા છે. ૧૦૦૦ ફૂટથી પણ ઉપર ૧ પર્વત છે. જ્યાં પહોંચતાં ૧૫ મિનિટ થાય છે. ત્યાં આજે મધ્યરાત્રિનાં સૂર્યસ્તને માણવાનો છે.

પહોંચી ગયા. સૂર્યસ્ત પહેલાં, પણ અદ્ભૂત અલૌકિક સ્વર્ગીય સાથિયા આકાશનાં ચોકમાં સ્વયં શ્રી હરિ પૂરી રહ્યા છે. કોઈપણ માનવ કલાકારનું એ કામ નથી.

ધીરેધીરે પૃથ્વીને પ્રેમ કરતાં કરતાં પંપાળતા પંપાળતા, હળવે હળવે પોતાની હળવી ચાલે શ્રી સૂર્યનારાયણ આગળ વધી રહ્યા છે. સૌ એ અલૌકિક દૃશ્યને બન્ને આંખમાં વધાવી રહ્યા છે. અરે! બે બે વિરિયો કેમેરા એને ઝીલી રહ્યા છે.

જોતાં જ ખોવાઈ જઈએ. આંખ અન્ય કોઈ પદાર્થ ના માંગે જાણે એ સૂર્યસ્તમાં આપણી યાત્રા પણ ગતિશીલ બની જાય.

સૂર્યસ્ત પછી પણ પ્રકાશ તો એ જ માત્રામાં પૃથ્વીપટે વિચરી રહ્યો છે. માત્ર શ્રી સૂર્યનારાયણે જ પોતે હળવેથી પૃથ્વીપટેથી વિદાય લઈ લીધી છે.

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૪૯

એક જ લક્ષ્ય દર્શનનું. પરિણામે તા.૩૦નો લાંબી યાત્રાનો પરિશ્રમ વળી તા.૧લીનો ૭, ૮ કલાકની યાત્રાનો પરિશ્રમ સઘળું સહજ રીતે વિસ્મૃત થઈ ગયું. પરિશ્રમ તો દેહને હતો. સૌના મન તો અખંડ સ્ફૂર્તિ શક્તિથી સંપન્ન હતાં.

પોતાનું પ્રિય કાર્ય કરતાં કરતાં ક્યાં કોઈને થાક લાગે છે?

સૌએ આજે સમૂહમાં દેવને દ્વારે ૧ તપ નોંધાવી દીધું.

અરે! ગઈકાલે તા.૧/૭/૨૦૧૪ કેનેડાદિન. વ્હાઈટહોર્સના રાજમાર્ગ ઉપર શોભાયાત્રા નીકળી. સૌ પોતપોતાના ગણવેશમાં વિવિધ વિશેષ પહેરવેશમાં સજ્જ હતા. પરંપરા ગત વેશભૂષા પણ જોવા મળી.

અરે! એ શોભાયાત્રામાં પોલીસ, બેન્ડવાજા, વિદ્યાર્થીઓ, કોલેજીયનો, ફાયર બ્રીગેડ, સેવાની સંસ્થાઓ, નાના ભૂલકાઓ, વૃદ્ધો, વડીલો પણ જોવા મળ્યા.

સૌ પોતપોતાના સંગીતમાં મગ્ન હતા. પોતાના વિશેષ અભિનયમાં પણ કેટલાક કાર્યરત હતા.

ખૂબ લાંબી શોભાયાત્રા હતી. અરે! એમાં ૭, ૮ બેનો પણ હતી. જેમનાં હાથમાં દોરી હતી. દોરી જેના કંઠમાં હતી તેને તેને કેનેડિયન ધ્વજનાં રંગમાં સજાવ્યા હતા. પગમાં મોજા, ખભા ઉપર ધ્વજ, શરીરે એવા રંગની બંડી, કંઠમાં પણ ધ્વજનો પટ્ટો હતો. કોણ હતા એ?

દોરી જેના ગળામાં હતી તે તે હતા શ્વાન દેવતાઓ. પોતાના સ્વામીની જોડે શિસ્તબદ્ધ શોભાયાત્રામાં ચાલી રહ્યા હતા. શ્વાનદેવતા? હા.

૫૦

અધ્યાત્મ

જેમ ભારતની શોભાયાત્રામાં હજી પણ હાથીઓને જોડવામાં આવે છે.

આ તો વિદેશની ધરતી છે. આ ધરતીની શોભાયાત્રામાં ૭, ૮ શ્વાનદેવતા ઉર્ફે કુત્તાભાઈઓ પણ જોડાયા હતા.

એમ પણ વિદેશમાં લગભગ ઘેર ઘેર કૂતરાઓ પળાતા હોય છે. એટલે એમનું સ્થાન રાષ્ટ્રીય પર્વ કેનેડાદિનની શોભાયાત્રામાં પણ હોય એ સ્વાભાવિક છે.

એ શોભાયાત્રા અહીં આ મોટેલ પાસેથી જ પસાર થઈ એટલે સહજ રીતે જોવાનું બન્યું. જોઈને પછી જ ડાઉસન સીટીની લાંબી યાત્રા આપણી યાત્રામંડળીએ પ્રારંભ કરી હતી.

આજે તા.૨જી ડાઉસન સીટીમાં છીએ.

તા.બીજીએ ઘણા કલાકો આ નાનકડા ગામનાં નાનકડા સ્ટોરમાં જોવામાં વીતાવ્યા. નાનકડા બાગમાં ચાલવાનો વ્યાયામ થયો.

ડાઉસન સીટી પાસે એક મોટી નદી વહે છે. એ નદીમાં ૨૪ કલાક એક સ્ટીમર મફત સેવા આપે છે. એ સ્ટીમરમાં માનવ પ્રવાસી તો આવે જ પણ ગાડી, વેન, મોટી બસ બધા જ એમાં પ્રવાસ કરીને સામે પાર જઈ શકે.

આપણી મંડળી પણ એ સ્ટીમરમાં ગાડી ને વેન સાથે પાર પહોંચી.

ત્યાં બે કલાક અલાસ્કા જવાના હાઈવે ઉપર ગાડીમાં બેસીને ફર્યા.

સામે પાર હજી વીજળી વિના પણ સુખથી જીવન જીવતા

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૫૧

કેટલાક ઘરો છે જે જોવાનાં હતાં.

તે તો જોવા ના મળ્યાં પણ પ્રાકૃતિક સૌંદર્ય માણી શક્યા.

રાતે ફરી ૧૧-૩૦ શ્રી સૂર્યનારાયણને વિદાયના વંદન કરવા પેલા ઉચા પર્વત ઉપર પહોંચી ગયા.

ચારે કોર કેસરી લાલ રંગના ગાલીયા પાથરેલા એ અવકાશી માર્ગ ઉપર હળવે હળવે પગલાં પાડતા પાડતા શ્રી સૂર્યનારાયણ પ્રભુએ વિદાય લીધી.

આગમન પણ ભવ્ય અને ગમન પણ ભવ્ય. બન્ને મંગલ. બન્ને આનંદપ્રદાયક. બન્ને શાંતિપ્રદાયક. બન્ને સંસારની વિસ્મૃતિ કરાવે તેવાં મનમોહક.

આ પર્વત શહેરથી ઘણો ઉંચો છે. અહીં આગમન ને ગમન (અસ્ત ને ઉદય) ને માણવા ઘણા આવતા હશે.

પહેલે દિવસે ૧ બસ ને ૨ ગાડી હતી.

શ્રી સૂર્યનારાયણનું આગમન પણ શુભ, મંગલ, કલ્યાણકારક અને એમનું ગમન, એમનું પ્રસ્થાન પણ એવું જ શુભ મંગલ, કલ્યાણકારક.

આજે પણ આખી રાત શ્રી સૂર્યનારાયણને સૌ કોઈ અર્પણ કરી શક્યા.

સંસારી કાર્યો માટે ઘણા દિવસો, ઘણી રાત્રિઓ, ઘણા મહિના અને ઘણાં વરસો અરે! ઘણા જન્મો વીતાવતા હોઈએ જ છીએ. એ બધું સ્વાભાવિક રીતે આપણને ફાવી ગયું છે.

પણ આજની રાતે શ્રી સૂર્યનારાયણના નામે વીતી તે એક વિશેષ સત્કર્મ, ધર્મકર્મ, યજ્ઞકર્મ ગણી શકાય.

૫૨

અધ્યાત્મ

સૌ પ્રસન્ન, સૌ જાગ્રત, સૌ નિશ્ચિંત, સૌ સ્ફૂર્તિ શક્તિથી ઉભરાતા હસતા, રમતા, જાગરણ કરીને શ્રી સૂર્યનારાયણના દર્શન પામીને ધન્ય થયા.

બીજો દિવસ પણ વીતી ગયો. ૨૪ કલાક સૂર્યનારાયણ બન્ને દિવસો ઉઘાડી આંખે જોઈ શક્યા.

હે સૂર્યનારાયણ! અહીં આ ધરતી ઉપર અખંડ સંનિધિસુખ ધરો છો તેવું જ પરમસુખ અમારા સૌના અંધારપટ ઉપર પણ ધરી દો. આપના પરમ દિવ્ય પ્રકાશિત કિરણોથી અમારા જીવનનો પ્રત્યેક ખૂણો ઝળહળતો, પ્રકાશિત સાત્વિક, દિવ્ય કરી દો.

હે આદિદેવ નારાયણ! અમારી પ્રાર્થના સાંભળો. પ્રણામ પ્રણામ પ્રણામ.

✽ સ્થાપત્ય કન્સ્ટ્રક્શન ✽

પ્રો. મનીષ હરિભાઈ ભોજાણી,

બિલ્ડર્સ એન્ડ ડેવલપર્સ,

મધુર કોમ્પ્લેક્સ, શનાળા રોડ, મહારાજા ટાઈલ્સ સામે,

મોરબી-૩૬૩૬૪૧.

ફોન : (ઓફિસ) ૨૨૧૩૮૧, (રહેઠાણ) ૨૩૦૨૨૨.

હોશના હલેસાં

—શૈલેશ સગપરિયા

(૧) માવતરની વ્યથા

એક શહેરમાં શ્રીમદ્ભાગવત સમાહ ચાલી રહી હતી. ઉનાળાના ધોમધખતા તાપમાં લોકો સમાહ સાંભળીને ઠંડક મેળવતા હતા. કથાના ત્રીજા દિવસે સવારનું સત્ર પૂરું થયું એટલે શ્રોતાઓ જમવા માટે પોતપોતાના ઘરે ગયા.

કથામંડપ ખાલી હતો. માત્ર ૬૦—૭૦ વર્ષની એક વિધવા સ્ત્રી કથામંડપમાં બેઠી હતી.

એક સ્વયંસેવક એમની પાસે ગયો અને કહ્યું, “માજી, હવે તો કથા બપોર પછી ૪ વાગે શરૂ થશે. તમારે જમવા માટે ઘેર નથી જવું?” માજીએ માથું ઊંચું કરીને સ્વયંસેવક સામે જોયું અને પછી કહ્યું, “બેટા, મારે આજે ઉપવાસ છે.” પેલા સ્વયંસેવકે કહ્યું, “માજી, આજે કોઈ તિથિ, વાર કે તહેવાર એવો નથી કે આજે ઉપવાસ હોય! તમે આજે વળી કઈ બાબતનો ઉપવાસ રાખ્યો છે?”

વિધવા સ્ત્રીએ નિસાસો નાંખતા કહ્યું, “બેટા, આજે મારે ૩૧મી તારીખનો ઉપવાસ છે.” સ્વયંસેવક તો ખડખડાટ હસી પડ્યો અને કહ્યું, “અરે માડી, ૩૧ મી તારીખનો ઉપવાસ ક્યાં શાસ્ત્રમાં લખેલો છે?” વિધવાએ પોતાની સાડીથી આંખો લૂછતા કહ્યું, “દીકરા, ૩૧મી તારીખનો આ ઉપવાસ કોઈ શાસ્ત્રમાં નહીં પણ મારા નસીબમાં લખેલો છે.”

પેલા સ્વયંસેવકે કહ્યું, “આપ શું કહેવા માંગો છો એ મને કંઈ સમજાતું નથી.” કથામંડપમાં ભૂખી બેઠેલી એ વિધવાએ સ્પષ્ટતા કરતા કહ્યું, “બેટા મારે બે દીકરા છે. બંનેને ભણાવીગણાવીને મોટા કર્યાં. અત્યારે બંને દીકરાઓ પોતપોતાના પરિવાર સાથે મારાથી જુદા રહે છે. મારી જવાબદારી બંનેએ સરખા ભાગે વહેંચી લીધી છે. આથી ૧૫ દિવસ મોટા દીકરાના ઘરે જમવા જાવ છું પરંતુ જે મહિનામાં ૩૧ દિવસ હોય તે મહિનાના છેલ્લા દિવસે ઉપવાસ કરું છું.”

આપણે નાના હતા ત્યારે એક સ્તનથી દૂધપાન કરાવતી માતાને બીજા સ્તન પર ઘણી લાતો મારી છે. આપણી લાતો ખાવા છતાંય એણે આપણું પેટ ભરાવ્યું છે. ત્યારે આજે એમની મોટી ઉંમરે ભોજનથી એમનું પેટ અને પ્રેમથી એનું હૃદય ભરી દેવાની આપણી ફરજને આપણે યાદ રાખીએ.

(૨) કોઈને સામાન્ય ન સમજતા

કેલિફોર્નિયામાં રહેતા એક સુખીસંપન્ન દંપતિએ ૧૮૮૪ની સાલમાં પોતાના એકના એક દીકરાને ટાઈફોઈડના કારણે ગુમાવ્યો. આ છોકરો માત્ર ૧૫ વર્ષનો હતો. દીકરાના અકાળે થયેલા અવસાનના કારણે દંપતિ દુઃખી તો ખૂબ થયું પણ પછી જેવી ભગવાનની ઈચ્છા એમ માનીને સ્વીકારી લીધું. એમણે નક્કી કર્યું કે ભલે ભગવાને આપણો એક દીકરો લઈ લીધો પણ હવે આ કેલિફોર્નિયાનાં તમામ દીકરા—દીકરીઓ આપણા જ છે એમ માનીને એ બધાં માટે કંઈક કરવું છે.

જુલાઈ : ૨૦૧૫

૫૫

દીકરાએ હાવર્ડમાં એડમિશન લીધું એને હજુ એક વર્ષ પણ નહોતું થયું અને એણે ભણવાની બહુ ઈચ્છા હોવા છતાં અધૂરા અભ્યાસે વિદાય લીધી. દંપતિએ નક્કી કર્યું કે આપણે આપણા દીકરાની સ્મૃતિમાં હાવર્ડ યુનિવર્સિટીમાં કંઈક કરીએ જેથી અનેક વિદ્યાર્થીઓને એનો લાભ મળે.

દંપતિ હાવર્ડના પ્રેસિડેન્ટને મળવા માટે ગયું. પ્રેસિડેન્ટને મળતા પહેલાં બહુ લાંબો સમય રાહ જોવી પડી. મુલાકાત થઈ તો દંપતિ એ હાવર્ડના પ્રેસિડેન્ટને વિનંતી કરતા કહ્યું, “સાહેબ, અમારો એકનો એક દીકરો અહીંયા અભ્યાસ કરતો હતો. અમે એમની યાદમાં આપની આ યુનિવર્સિટીમાં કંઈક કરવા માંગીએ છીએ.”

દંપતિ એના પહેરવેશ પરથી બહુ જ સામાન્ય લાગતું હતું આથી પ્રેસિડેન્ટે એમને કહ્યું, “તમને ખબર છે આ યુનિવર્સિટીના જુદાજુદા ભવનો પાછળ શું ખર્ચ થયો છે? બધું મળીને ૭.૫ મિલિયન ડોલરની આ સંપત્તિ છે. આટલી મોટી સંપત્તિની સામે તમે આ યુનિવર્સિટીમાં એવું તે શું કરી શકશો કે જેથી તમારા દીકરાની યાદ જળવાય રહે?”

આવેલ દંપતિ એકબીજાની સામે જોઈ રહ્યાં. આંખના ઈશારાથી બંનેએ કંઈક વાત કરી લીધી અને પ્રેસિડેન્ટનો આભાર માનીને બહાર નીકળી ગયાં. પ્રેસિડેન્ટે પોતાના સેક્રેટરીને કહ્યું, “જોયુંને મેં બંનેને કેવા સમજાવી દીધાં.” પેલા દંપતિએ બહાર આવીને હસતા હસતા એકબીજાને તાળી

૫૬

અધ્યાત્મ

આપતા કહ્યું, “એક યુનિવર્સિટી ઊભી કરવાનો ખર્ચ બસ આટલો જ છે તો ચાલો દીકરાની યાદમાં એક યુનિવર્સિટી જ ઊભી કરીએ.”

આ દંપતિ હતું મિસ્ટર અને મિસિસ સ્ટેનફર્ડ. અને દીકરાની યાદમાં ઊભી કરેલી યુનિવર્સિટી એટલે વિશ્વની ટોચની યુનિવર્સિટીઓ પૈકીની એક એવી સ્ટેનફર્ડ યુનિવર્સિટી.

જીવનમાં ક્યારેય કોઈને સામાન્ય ન સમજવા. ઘણી વખત પહેરવેશ કે રહેણીકરણી પરથી માણસોને માપવાની આપણે ભૂલ કરીએ છીએ.

મારી ઈચ્છા કરતા હરી ઈચ્છા વધુ સારી

એક સ્ત્રી પોતાના નાના બાળકને સાથે લઈને કરિયાણાની દુકાને ખરીદી કરવા માટે ગઈ. જ્યારે સ્ત્રી ખરીદી કરી રહી હતી ત્યારે નાનો બાળક વેપારીની સામે જોઈને હસતો હતો. વેપારીને બાળકનું આ નિર્દોષ હાસ્ય ખૂબ ગમ્યું. જાણે કે આખા દિવસનો થાક ઊતરતો હોય એમ લાગતું હતું.

વેપારીએ બાળકને પોતાની પાસે બોલાવ્યો. બાળક જેવો વેપારી પાસે ગયો એટલે વેપારીએ નોકર પાસે ચોકલેટની બરણી મંગાવી. ઢાંકણ ખોલીને બરણી બાળક તરફ લંબાવી અને કહ્યું, “બેટા, તારે જેટલી ચોકલેટ જોઈતી હોય એટલી લેવાની બાળકે ના પાડી. વેપારી વારંવાર બાળકને ચોકલેટ લેવા કહેતો રહ્યો અને બાળક ના પાડતો રહ્યો.”

બાળકની મા દૂર ઊભી ઊભી આ ઘટના જોઈ રહી હતી.

થોડીવાર પછી વેપારીએ પોતે બરણીમાં હાથ નાંખીને એક મુઠ્ઠી ભરીને ચોકલેટ બાળકને આપી. બાળકે પોતાના બંને હાથનો ખોબો ધરીને વેપારીએ આપેલી ચોકલેટ લઈ લીધી. વેપારીનો આભાર માનીને કૂદતો કૂદતો પોતાની મા પાસે જતો રહ્યો.

દુકાનેથી પાછી ફરતી વખતે માએ આ બાળકને પૂછ્યું, “બેટા, તને પેલા કાકા ચોકલેટ લેવાનું કહેતા હતા તો પણ તું ચોકલેટ કેમ નહોતો લેતો?” છોકરાએ પોતાનો હાથ માને બતાવતા કહ્યું, “જો મમ્મી મારો હાથ તો બહુ જ નાનો છે મેં મારી જાતે જ બરણીમાં હાથ નાંખીને ચોકલેટ લીધી હોત તો મને બહુ ઓછી ચોકલેટ મળી હોત પણ અંકલનો હાથ બહુ મોટો હતો એમણે મૂઠી ભરીને ચોકલેટ આપી તો મારો આખો ખોબો ભરાઈ ગયો.”

આપણા હાથ કરતા ઉપરવાળાનો હાથ અને હૈયું બહુ મોટા છે માટે માંગવાને બદલે શું આપવું એ એના પર છોડી દેવું જોઈએ. આપણી જાતે લેવા જઈશું તો નાની મૂઠી ભરાય એટલું મળશે અને એના પર છોડી દઈશું તો ખોબો ભરાય એટલું મળશે.

ફક્ત કશું ન કરનારા માણસને આળસુ કહેવાય એવું નથી, પણ જેને સારું કે અગત્યનું કામ કરવાનું હોવા છતાં તેને છોડી બીજા કામમાં રચ્યો પચ્યો રહે તે પણ આળસુ કહેવાય. —સોક્રેટિસ

પૂરણછોડદાસજીનો પ્રેરક પ્રસંગ દાન દઈને યશભાજન બનવું

—દમયંતી સેજપાલ

નદીનું પાણી મીઠું છે. શીતળ છે. તૃપ્તિકારક છે. આવી હરેક નદી સમુદ્રમાં જાય છે. છતાં સમુદ્ર ખારો શા માટે છે? નદી સતત દાન કરે છે. કિનારે આવતા ગામડાને સમૃદ્ધ કરે છે. હંમેશા આપતી જ રહે છે. જે આપે છે એ મધુર બને છે. અન્યની પ્યાસ બુઝાવે, સુખ—શાંતિ—શીતળતા આપે એને આત્મસંતોષ મળે છે. સમુદ્ર ફક્ત સંગ્રહ જ કરી જાણે છે. તેથી અમાપ, અસીમ પાણીનો ઘણી છતાં એ ખારો છે.

મને પપરેંદામાં બનેલો પ્રસંગ યાદ આવે છે. ઈ.સ. ૧૯૬૨ના ફેબ્રુઆરી મહિનામાં અષ્ટગ્રહોની યુતિ થઈ હતી. જ્યોતિષશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ એ યુતિ ભારતમાં મહાવિનાશ સર્જવાનો સંકેત કરતી હતી. એ સંકટના નિવારણ અર્થે ચિત્રકૂટ નજીક આવેલા પપરેંદામાં ‘મહા વિષ્ણુયાગ’ કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું.

બાંદા જિલ્લાના દરેક દેહાતી (ગામડામાં રહેનાર)માં એ વખતે એક પ્રથા હતી. કોઈ પણ ગુરુદેવને પ્રણામ કરે ત્યારે શ્રીચરણોમાં રૂપિયો મૂકીને પગે લાગે. યજ્ઞ દરમ્યાન એક દિવસ બપોરે ગુરુદેવ યજ્ઞવેદી તરફ જવા નીકળ્યા. કુટિયાની બહાર સેંકડો દર્શનાર્થીઓ બેઠા હતા. સહુએ એમને ઘેરી લીધા. ને દર્શન, ચરણસ્પર્શ કરવા હલ્લો મચાવ્યો. એ ભીડમાં એક વૃદ્ધ માજી બેઠેલાં. તેઓ નજીક આવ્યાં. માથુ નમાવ્યું, પછી ધ્રુજતા હાથે પોતાની ફાટેલી સાડીને છેડે બાંધેલી ગાંઠ ખોલવા લાગ્યાં. હું

કુતૂહલપૂર્વક માજીની ક્રિયાને જોતી હતી.

‘હાં માં, લાઓ મેરા રુપયા. મુઝે રુપય બહુત પ્યારા લગતા હૈ. બાબા કો દક્ષિણામેં રુપયા તો દેના ચાહિયે ન?’ ગુરુદેવ વિનોદ કરતા હતા.

માજીએ ડૂયાની જેમ વાળેલી સો રૂપિયાની નોટ સાવ હળવા મને શ્રીચરણોપર ન્યોછાવર કરી દીધી. હું સ્તબ્ધ થઈ ગઈ!

‘યહ ઉત્તમ દાન હૈ.’ ગુરુદેવ બોલ્યા : ‘માંને કબ ઔર કેસે ઈતને રુપયે ઈકઠે ક્રિયે હોંગે? અબ ઈસકે પાસ શેષ કુછ ભી નહીં હોગા. લોગ સબ કુછ બચાકર શેષ હિસ્સા મુઝે દેતે હૈં. પરંતુ માંને અપના સર્વસ્વ મુઝે દે દિયા. ઈસે મેં બદલે મેં ક્યા દે સકતા હૂં?’

‘શ્રી મહાવિષ્ણુયાગ’માં વપરાયેલી આવી અનેક ભક્તોની લક્ષ્મી દ્વારા જ ભારત પર આવેલું એ મહાવિનાશકારી અષ્ટયુતિનું સંકટ ટળી ગયું એમ હું ચોક્કસ માનું છું. એક શાયરે કહ્યું છે :

એક સરોવર ભૂલું પડ્યું તે તારી આંખોમાં જોયું,
હવે નજરને દુનિયા લાગે ખારો ખારો દરિયો.

દાનના અનેક પ્રકાર છે. વિદ્યા દાન, અન્ન દાન, ચક્ષુદાન વગેરે. દુઃખી વ્યક્તિને આશ્વાસનના બે શબ્દો કહેવા એટલે હમદર્દીનું દાન આપવું.

આ પ્રસંગ માનસજીનો છે. યજ્ઞ પર સંકટ આવતા મુનિ વિશ્વામિત્ર રામ-લખનની યાચના કરવા રાજા દશરથજી પાસે અયોધ્યા જાય છે. દાનની વૃત્તિ-પ્રવૃત્તિ મહારાજ દશરથજીમાં છે. પરંતુ પ્રભુ રામ માટે એમને મમતા છે. મમત્વ જોડાય ત્યારે વ્યક્તિ સરળતાથી દાન નથી આપી શકતી. તેઓ કહે છે :

સબ સુત પ્રિય મોહિ પ્રાણ કિ નાઈ રામ દેત નહી બનૈ ગુસાઈ.
વસિષ્ઠજી એ વખતે સદ્ગુરુની ભૂમિકા નિભાવે છે. મહારાજ

દશરથજીને સાચો રાહ બતાવતા કહે છે કે રાજન! યજ્ઞદેવ દ્વારા તમને પુત્રોની પ્રાપ્તિ થઈ છે. આજે યજ્ઞ પર સંકટ છે. તેથી યજ્ઞ રક્ષા કાજે બે પુત્રો મોકલવા એ તમારું કર્તવ્ય છે. ધન અને પુત્રો કરતાં ય મોટી ચીજ ધર્મપાલન છે. વિશ્વામિત્ર મુનિ મહા અધિકારી છે. તેઓ કહે તેમ રામ-લખનની સોંપણી કરવાથી તમારો જગતમાં યશ ફેલાશે ને બંને પુત્રોનું પણ અત્યંત કલ્યાણ થશે.

સત્સંગથી મમત્વ ઓછું થાય છે. શ્રી ગુરુદેવની શરણાગતિ મોહને અજ્ઞાનમાંથી છોડાવે છે. ધર્મશાસ્ત્રોને દાનની સાથોસાથ એના ફળનો પણ મહિમા ગાયો છે. બીજ વાવીએ એટલે વૃક્ષ રૂપે ફળ તો મળે જ ને? મહારાજ દશરથજી પ્રસન્ન ચિત્તે મુનિ વિશ્વામિત્રને રામ લખનની સોંપણી કરતા કહે છે કે તુમ મુનિ પિતા આન નહીં કોઉ.

દ્રવ્યનું, વસ્તુઓનું, મમત્વ વૃત્તિનું ને છેવટે પોતાનું અહંનું- ‘હું દાનેશ્વરી છું’, આ અહંવૃત્તિનું પણ દાન કરનાર સાચો દાનેશ્વરી છે.

પ્રગટ ચારિ પદ ધર્મ કે કલિ મૈહ એક પ્રધાન,
યેન કેન વિધિ દીન્હે દાન કરઈ કલ્યાણ.

અફઘાન મુસા ઈબ્રાહીમ નામના એક સજ્જન હજ યાત્રા બાદ, પાછા ફરતા મક્કા શહેરની બહાર રાત્રે સૂતા હતા ત્યારે એમણે બે ફિરસ્તાઓને આપસમાં વાત કરતા સાંભળ્યા. એકે કહ્યું : ‘આ વર્ષે લાખો લોકો હજ યાત્રાએ આવ્યા. પરંતુ એક જ બંદાની હજ અલ્લાતાલાએ કબૂલ રાખી છે. બગદાદના મોચી મહમ્મદ પર અલ્લાહની રહેમ નજર ઊતરી છે.’

મુસા ભારે નવાઈ પામ્યા. બગદાદ પહોંચીને એમણે મહમ્મદ

મોચીને ખોળી કાઢ્યો. પછી મુબારકબાદી આપી ત્યારે મોચીએ કહ્યું : ‘ભાઈજાન, તમારી કંઈક ભૂલ થતી લાગે છે. હું તો હજુ હજ માટે જઈ જ નથી શક્યો. ગયે વર્ષે જવું હતું. માંડ માંડ રૂપિયા ય એકઠા કરેલા. પરંતુ મારા ગરીબ પડોશીની દીકરી એટલી બીમાર પડી ગઈ કે એના ઈલાજ માટે મેં એ રૂપિયા આપી દીધા. આ વર્ષે તો પાક્કો ઈરાદો હતો. બધી તૈયારી થઈ ગયેલી. પણ અમારા મહોલ્લામાં ઓચિંતી આગ ફાટી નીકળી. એક મજબૂર માણસનું ઝૂંપડું ને ઘરવખરી ખતમ થઈ ગઈ. એને ફરીથી બધું વસાવી આપવામાં એ રૂપિયા વપરાઈ ગયા. લાગે છે કે, મારા નસીબમાં હજ યાત્રા લખી જ નથી.’

મુસાની આંખ ઊઘડી ગઈ. એમણે મોચીને હૃદય સાથે લગાવી દીધો. બોલ્યા : ‘ભાઈ, તેં એક વાર નહીં, બબ્બે વાર હજનું પુણ્ય ભેગું કરી લીધું છે.’

શ્રી ગુરુદેવે કહ્યું છે : ‘ભૂખે કો અન્ન, પ્યાસે કો પાની, નંગે કો વસ્ત્ર ઓર રોગી કી સબ પ્રકાર કી સેવા કરના ઈશ્વર કી સચ્ચી સેવા હૈ.’ આ દૃષ્ટાંત આ સિદ્ધાંતને પુષ્ટિ આપે છે.

દુષ્કાળ હોય, અતિ વૃષ્ટિ હોય, ભૂખમરો હોય, ધરતીકંપ હોય કે આંખોનું અંધત્વ યા અન્ય બીમારી હોય—શ્રી ગુરુદેવ દરેક હોનારત વખતે સમયસર બધે પહોંચી જતા. ને આફતગ્રસ્ત માણસોને દરેક પ્રકારની સહાય પહોંચાડીને એમને ફરી બેઠા કરી દેતા. આજે, તેમના દ્વારા સંસ્થાપિત અને એમની પ્રેરણા, ચેતના દ્વારા સંચાલિત સંસ્થા ‘શ્રી સદ્ગુરુ સેવા સંઘ ટ્રસ્ટ—મુંબઈ’, શ્રી સદ્ગુરુ સદન—રાજકોટ દ્વારા સમસ્ત શિષ્ય મંડળ આ પુનિત કાર્યને આગળ ધપાવે છે.

મારા દિલમાં લાગી લ્હાય

—યોગેશ્વરજી

મારા દિલમાં લાગી લ્હાય.

મને દર્શના ક્યારે થાય? મારાં
કેમે કરતાં મટે નહીં તે, કરિયા કોટિ ઉપાય,
ઔષધ અજમાવું તે કોનું, કેની લગિં સહાય? મારાં
રાતદિવસ ના શાંત બને તે, પ્રતિપળ વધતી જાય,
ગમે નહીં મુજને કેં બીજું, ના કેં મુજથી થાય. મારાં
બળતરા બળે ખૂબ જ એની, તો પણ મન તો ગાય,
જુગજુગથી એ જાણે લાગી, પ્રાણ રસમહીં ન્હાય. મારાં
બદરીપુરી ફર્યો ને કાશી, છેક ન તોયે જાય,
નદી નીરમાં બહુબહુ ન્હાયો, કૃશ પણ કીધી કાય. મારાં
લ્હાય મટે ના કેમે કરતાં, સદા પ્રાણને ખાય,
પાગલ કહે પધારો પ્રેમે, તો તો પૂરી થાય. મારાં

જનસંગ અને તેમાં પણ બહિર્મુખ મનુષ્યોનો સંગ મુમુક્ષુને અનર્થ ઉપજાવનારો હોવાથી પરિત્યાજ્ય ગણાય છે; અને પવિત્ર અને એકાંત દેશ સંસારથી ઉદાસ થયેલા ને પવિત્ર મનવાળા મુમુક્ષુને આનંદઘન બ્રહ્મનું અનુસંધાન કરવામાં ઉપકારક હોવાથી સર્વથા અને સર્વદા સેવવા યોગ્ય ગણાય છે. મુમુક્ષુને એકાન્ત સ્થળવિના નિરુપાધિક આનંદનો અનુભવ થતો નથી.

—પૂ. શ્રીનાથભગવાન

પ્રાર્થાનાની શક્તિ

—શ્રી યોગેશ્વરજી

ઈ.સ.૧૯૪૭ દરમ્યાન કલકત્તામાં જે રમખાણ થયું તે વખતે એક પ્રસંગ બનેલો. લુંટફાટ, ખૂન અને અત્યાચાર કરનારી એક ત્રિપુટીએ એક ઘરમાં હથિયાર સાથે પ્રવેશ કર્યો. ઘરમાં પેસી એ ત્રણે ગુંડાઓએ ઘરના મોટા માણસોને મારી નાખ્યા. પછી ઘરમાં બેબાકળી બની ગયેલી યુવાન કન્યા પર બળાત્કાર કરવાનો વિચાર કર્યો. પરંતુ કન્યા યુવાન, સુંદર ને ભણેલી હતી. તેનું શિયળ લૂંટાવાનો વખત પાસે હતો. જે પવિત્ર સ્ત્રીને પોતાના શિયળની કીંમત છે તે તો શિયળનો ભંગ થતાં પહેલાં મરવાનું જ પસંદ કરે, પણ ભૂખ્યા વરૂ જેવા ગુંડાઓ સામે મરવા માટે કોઈ સાધન ન હતું.

પણ એથી કઈ હિંમત હારી જવાય? કન્યાને ભગવાન પર શ્રદ્ધા હતી. ભગવાને દ્રૌપદીને લાજ રાખી તે વાતની તેને ખબર હતી. તેણે ખૂબ વ્યાકુળ થઈ પ્રભુની પ્રાર્થના કરી. આંખમાં આંસુ સાથે તેણે પોકાર કરવા માંડ્યા. ‘શ્રીકૃષ્ણ ગોવિંદ હરે મુરારે, હે નાથ નારાયણ વાસુદેવ.’ શરીરે કંપ ને રોમાંચ, આંખમાં આંસુ ને અંતરમાં આકંઠ.

તે બહેનની દશાનો તમે વિચાર કરી લેજો. તેનું દિલ કેટલું કંપતું હશે? શિયળની રક્ષાને જે મહત્વની માને છે તે બેનની દશાનો ખ્યાલ સહેલાઈથી કરી શકશે, પણ પ્રભુ બહુ દયાળું છે. તે યુવાન કન્યાની કાકલુદીભરી અરજ સાંભળીને તેની મદદે દોડી આવ્યા, અને આખો પ્રસંગ પલટાઈ ગયો. તે ત્રણે ગુંડાઓ કન્યાને જોઈને નાયવા લાગ્યા ને કન્યા પર પહેલો બળાત્કાર કોણ કરે તે માટે વિવાદમાં પડ્યા. ત્રણે વચ્ચે વિવાદ વધી પડ્યો તો તેને

પરિણામે તકરાર થઈ પડતાં એક ગુંડાએ બીજાનું ખૂન કર્યું. એ જોઈ ત્રીજો ગુંડો ઉશ્કેરાઈ ગયો ગુસ્સામાં આવી તેણે પોતાની સાથે લડતા ગુંડાનું ખૂન કરી નાખ્યું. ઉશ્કેરાટમાં આવેલો તે ગુંડો, કન્યાને ભૂલી ગયો હોય તેમ બારણાં ખુલ્લાં મૂકી નાસી ગયો.

આ વખતે પેલી પવિત્ર પ્રભુપરાયણ કન્યાને કેટલો બધો આનંદ થયો હશે, ને તેણે ઈશ્વરનો કેટલો ઉપકાર માન્યો હશે તેનો વિચાર તો કરો! કુટુંબના જે માણસોને મારી નાખ્યા હતા, તે તો હવે ક્યાંથી છૂટી શકે? પણ જેમને બાંધ્યા હતા તેમને છૂટા કર્યા અને તેમની સાથે પોતે સલામત સ્થાનમાં નાસી છૂટી. દ્રૌપદીના ઉદાહરણની યાદ આપનારો આ પ્રસંગ કેટલો બધો પ્રેરક છે?

કલકત્તાની એ વીર કન્યાનું ઉદાહરણ શ્રદ્ધા અને ભક્તિનું ઉત્તમ ઉદાહરણ છે. વીર કન્યાએ દુઃખમાંથી છૂટવા ભગવાનને દ્વારે પોકાર પાડ્યો તો ભગવાને તે સાંભળ્યો ને કન્યાનું દુઃખ દૂર થયું. આપણે પણ કોઈવાર મુસીબતમાં પડીએ છીએ, ત્યારે ભગવાનને યાદ કરીએ છીએ ને પ્રાર્થના કરીએ છીએ. તો ભગવાન તે જરૂર સાંભળે છે અને આપણને મદદ કરે છે. કોઈકવાર તો ઉગરવાની આશા પણ ન હોય, મદદ માટેની બારીઓ બધી બાજુથી બંધ થઈ ગઈ હોય અને અંતરમાં ઊંડી નિરાશા છવાઈ ગઈ હોય, ત્યારે થયેલી પ્રભુની પ્રાર્થના જરૂર ફળે છે ને અણધારી મદદ મળી રહે છે. પરિણામે મુસીબત દૂર થઈ નિરાશા મટી જાય છે. સાચા દિલના પોકારથી આટલો બધો લાભ મળે છે, ત્યારે ઈશ્વરને રોજ પુકારવાથી ને રોજરોજ યાદ કરવાથી કેટલો બધો લાભ થતો હશે? પ્રભુને કાયમને માટે ભજનારા ભક્તોની મદદ માટે પ્રભુ કેટલા જલદી ને વિરાટ પ્રમાણમાં તત્પર રહેતા હશે? માટે પ્રભુને રોજરોજ યાદ કરો, પ્રેમથી યાદ કરો, દરેક દશામાં યાદ કરો.